

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA
MASTEROPPGAVE

Studieprogram:
Master i spesialpedagogikk

Vårsemesteret, 2024

Forfatter: Elisabeth Økland Hjelle

Veileder: Ida Holth Mathiesen

Tittel på masteroppgaven: «*Jo mer vi reflekterer sammen – jo bedre blir vi som voksne i barnehagen*» - en kvalitativ studie av barnehageansattes refleksjoner om arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd.

Engelsk tittel: “*The more we reflect together – the better we perform as professional adults in the kindergarten*”- a qualitative study of nursery staff’s reflections on the work with relationships with children who display challenging behaviour.

Emneord:
Utfordrende atferd, relasjoner,
intersubjektivitet og autoritative voksne

Antall ord: 21036
Antall vedlegg: 3
Stavanger, 26.05.24.

Forord

Nå går en intens, utfordrende og lærerikperiode mot slutten. Det har vært en krevende prosess, men det har også gitt meg en enorm mestringsfølelse. Jeg har fått mulighet til å fordype meg i et tema som interesserer meg og engasjerer meg. Dette kunne jeg ikke gjennomført uten fine folk rundt meg. Det er mange jeg ønsker å takke for god støtte og hjelp underveis.

Jeg ønsker først og fremst gi en stor takk til min veileder Ida Holth Mathiesen. Takk for ærlige og konstruktive tilbakemeldinger. Våre samtaler har vært utrolig nyttige og motiverende.

En stor takk til informantene som tok seg tid til å stille til intervju og delte sine tanker og refleksjoner. Uten dere ville ikke denne studien være mulig å gjennomføre.

Jeg er utrolig takknemlig for medstudenter og forelesere som har bidratt til gode diskusjoner og refleksjoner som jeg tar med meg videre. Jeg ønsker å takke gode venner som har lyttet til meg når jeg har snakket hull i hodet på de om studier, oppgaver og innleveringer.

Til slutt vil jeg takke min mann Jan Egil og mine to barn som har holdt ut med meg i frustrerte og engasjerte øyeblikk der studiene tok opp mye av min tid.

Stavanger, mai 2024

Elisabeth Økland Hjelle

Sammendrag

Dette er en kvalitativ studie av barnehageansattes refleksjoner om arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Studien handler om hvilke tanker og refleksjoner assistenter har om relasjonsarbeid rettet mot barn som viser utfordrende atferd. Hensikten var å få et innblikk i assistentenes refleksjoner og tanker om tema og hva de selv trekker frem som gode tiltak og forebyggende arbeid. Studien gir et lite innblikk i assistentenes kunnskap om barn som viser utfordrende atferd og deres tanker om hva en relasjon innebærer. Videre viser resultater informantens refleksjoner om hvordan de jobber med relasjonsarbeid i barnehagen og tanker om hva en god relasjon kan bidra til. Samtidig bidrar studien til en innsikt i hvordan assistene jobber med relasjonsarbeid og hvilke tiltak de ser på som nyttige i relasjonsarbeid med barn som viser utfordrende atferd. Denne studien tar utgangspunkt i hvordan teorien fremstiller ulike former for utfordrende atferd, hva en god relasjon innebærer og hvilke tiltak som kan bidra til god kvalitet på relasjonen mellom voksne og barn.

Datamaterialet som er benyttet i studien ble samlet inn ved å benytte kvalitativt forskningsintervju i fokusgrupper. Det er tre informanter i hver fokusgruppe, og det er tre fokusgrupper. Utvalget består av assistenter fra to forskjellige barnehager.

Funn i studien viser hvordan assistentene forstår begrepet utfordrende atferd og hvordan de opplever barn med utfordrende atferd. Videre viser funnene at tiltak og forebyggende arbeid som assistene benytter seg av i hverdagssituasjoner, i planlegging av pedagogisk arbeid og i møtevirksomhet på mange områder sammenfaller med det teorien ser på som nyttige tiltak for barn med utfordrende atferd. Samtidig viser funn noe avvik i forhold til det teorien beskriver som utfordrende atferd og hva som er viktig å tenke på i relasjonsarbeid med barn som viser utfordrende atferd.

Studien kan være med på å gi et lite bilde på hva som finnes av kompetanse i forhold til barn med utfordrende atferd og hvordan assistene jobber med relasjoner i de barnehagene som er med i studien. Jeg håper at studien kan inspirere til å se nærmere på hvordan assistene jobber med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd, hvordan vi kan utnytte ressursene godt i barnehagen og skape gode vilkår for interaksjoner med god kvalitet. Jeg håper at studien kan løfte frem refleksjoner om kunnskap, kompetanse og fordeling av ressurser i praksisfeltet.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	ii
Sammendrag.....	iii
1. Introduksjon	1
1.1 Tidligere forskning	2
1.2 Studiens mål	4
1.3 Problemstilling	4
1.4 Avgrensning	5
2. Teori	6
2.1 Utfordrende atferd.....	6
2.1.1 Utagerende atferd.....	6
2.1.2 De stille barna	8
2.2 Relasjoner	9
2.2.1 Barnet og miljøet	11
2.2.2 Tilknytningsteori	12
2.3 Hva kan barnehagen gjøre	14
2.3.1 Den profesjonelle omsorgen.....	15
2.3.2 Strukturelle forhold	16
2.3.3 Intersubjektivitet.....	18
2.3.4 Autoritative voksne	19
2.4 Oppsummering	20
3. Metode.....	21
3.1 Kvalitativ forskning.....	21
3.2 Intervju	22
3.2.1 Fokusgruppeintervju	23
3.2.2 Intervjuguide.....	24
3.3 Utvalg.....	25
3.4 Utvikling av data	26
3.4.1 Gjennomføring av intervju	27
3.5 Reliabilitet og validitet	29
3.6 Analyse	30
3.7 Forskningsetiske vurderinger	31
4. Resultat.....	33
4.1 Utfordrende atferd.....	33
4.1.1 Utagerende atferd.....	33
4.1.2 Sårbare barn og sosial kompetanse	34
4.1.3 Miljø faktorer.....	35
4.2 Relasjonsarbeid.....	37
4.2.1 Relasjonsbygging	37
4.2.2 Emosjonell kompetanse	38
4.2.3 Foreldresamarbeid	39
4.3 Forebygging og tiltak	40

4.3.1 Tiltak på avdelingsnivå	40
4.3.2 Tiltak på barnehage nivå.....	41
4.3.3 Samarbeid med andre instanser.....	42
4.3.4 Autoritative voksne	43
4.3.5 «Banking time»	44
4.4 Oppsummering	44
5.Drøfting	45
5.1 Barn med utfordrende atferd	45
5.1.1 Utagerende atferd.....	45
5.1.2 De stille barna	47
5.1.3 Oppsummering	47
5.2 Relasjonsarbeid.....	48
5.2.1 Interaksjoner	48
5.2.2 Foreldresamarbeid	50
5.2.3 Trygg tilknytning	51
5.2.4 Autoritative voksne	52
5.2.5 Strukturelle forhold	53
5.2.6 Intersubjektivitet.....	54
6. Oppsummering av hovedfunn og veien videre	56
6.1 Oppsummering av hovedfunn.....	56
6.1 Muligheter og begrensninger.....	59
6.2 Videre forskning	60
Litteraturliste.....	61
Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring	65
Vedlegg 2: Intervjuguide	69
Vedlegg 3: Meldeskjema Sikt.....	71

1. Introduksjon

«Jo mer vi reflekterer sammen – jo bedre blir vi som voksne i barnehagen»

- En kvalitativ studie av barnehageansattes refleksjoner om arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd.

Tittelen er hentet fra datamaterialet i denne studien og kom som et hjertesukk fra en av informantene når vi var ferdige med intervjuet og jeg hadde takket for bidraget til studien. Informanten takket tilbake for anledningen til å reflektere og lære sammen med meg og kollegaer.

Etter mange år i barnehagen både som assistent og pedagog har jeg opplevd at barnehagen har vært i stor utvikling. I løpet av årene har personalets kompetanse blitt styrket gjennom individuelle og kollektive kompetansetiltak. I tillegg til barnehagelærer utdanningen har vi fått en relativt ny gruppe i barne- og ungdomsarbeidere. Sammen med assistentene er barne- og ungdomsarbeidere en stor del av kompetansen og kvaliteten i barnehagen (Alvestad et al., 2019, s.27).

Tall fra Statistisk Sentralbyrå (videre referert til som SSB) viser at 93,8 % av alle barn i alderen 1-5 år går i barnehage (SSB, 2023). I norske barnehager i 2023 var det 266916 barn i alderen 1-5 år, og blant dem var det 12376 som får ekstra ressurser. Av 9412 ansatt som utfører arbeid knyttet til barn som krever ekstra ressurser var 1512 barne- og ungdomsarbeider (SBB, 2023). Disse er ofte ansatt i stillinger som assistenter.

Denne studien retter seg mot det spesialpedagogiske feltet og assistenters relasjonelle kompetanse. Ifølge rammeplanen skal barnehagen tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet til å dekke alle barns behov. Barnehageloven § 31 slår fast at barn under opplæringspliktig alder som har behov for spesialpedagogisk hjelp skal få dette i barnehagen (Barnehageloven, 2020, §31). Barnehagen skal sørge for at de behov som ikke dekkes innenfor det allmennpedagogiske tilbudet blir dekket av et inkluderende spesialpedagogisk tilbud (kunnskapsdepartementet, 2017, kap.7). Med andre ord skal alle barn få muligheten til å oppleves seg som en aktiv deltaker i et inkluderende fellesskap med gode muligheter for utvikling og læring.

Voksnes relasjonskompetansen er sentral i møte med alle barn, men kanskje særlig for de barna som viser utfordrende atferd (Roland, 2021, s.62). Rammeplan for barnehager legger vekt på at alle barn skal møte voksne som legger til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barn og voksne. Barnehagen skal skape gode vilkår for at alle barn blir sett og anerkjent og oppleve egen verdi i fellesskapet (Kunnskapsdepartementet, 2017). Barnehagen er en viktig forebyggende arena for barn som er i risiko for å utvikle avvikende atferd (Ogden, 2022, s.76). Kvaliteten i barnehagen er avgjørende for at barn skal oppleve trivsel, tilhørighet, mestring og trygghet (Alvestad et al., 2019, s.10). Det kan derfor være nyttig å se på hva tidligere forskning sier om barns utvikling, barnehage kvalitet og barnehagens forebyggende effekt.

1.1 Tidligere forskning

National Scientific Council on the Developing Child (2010), (videre referert til som NSCDC, 2010) hevder at den gamle ideen om at barnet kommer ferdig formet av sine gener og ikke kan endre seg har blitt motbevist (NSCDC, 2010). Erfaringene barn møter tidlig i livet og de miljøene de vokser opp i er med på å forme og utvikle hjernen og har en sterk påvirkning på barnets utvikling. Tidlige opplevelser i livet kan forårsake epigenetiske tilpasninger i hjernen som igjen vil påvirke når og hvordan genetiske disposisjoner aktiviseres eller mobiliseres (NSCDC, 2010). Både positive og negative erfaringer kan forårsake epigenetiske endringer i hjernecellene. Stress i tidlig alder kan være med på å forme hjernes arkitektur og endre koder for gener i hjernecellene (NSCDC, 2010). Det motsatte kan positive opplevelser være med på å påvirke hvordan gener kommer til uttrykk. Denne kjemiske endringen i hjernen viser seg at kan ha både midlertidig og langvarig effekt og kan endres gjennom hele livet. Forskingen trekker likevel frem at det er særlig i den første levetiden at barnet er mest sårbart og mottakelig for endringer (NSCDC, 2010). Med andre ord kan gunstige oppvekstvilkår hindre medfødt sårbarhet i å komme til uttrykk og stress og traumatiske opplevelser kan undertrykke ressurser hos barnet.

Dette samsvarer med det Berg-Nilsen (2010) trekker frem om at samspillet mellom gener og miljøet kan skape robuste og sårbare barn (Berg-Nilsen, 2010, s.77). Et gunstig miljø med positiv støtte og omsorg kan bidra til å redusere risikoen for å utvikle avvikende atferd og virker som en beskyttelses faktor (Berg-Nilsen, 2010,s.77). Robusthet bygges opp av både gener og miljø. Barn med sterke genetiske komponenter kan vokse opp i et belastende miljø

og møte utfordringer uten at det tilsynelatende påvirker utviklingen (Berg-Nilsen, 2010, s.77-78). Under lite gunstige oppvekstvilkår vil alle barn være skadelidende på en eller flere måter. Mulige ressurser kan forbli sovende eller skjevutvikling kan vise seg senere i livet (Berg-Nilsen, 2010, s.77-78). Barnehagen skal fungere som en beskyttelsesfaktor slik at alle barn kan oppleve god utvikling og oppnå best mulig potensialet (Drugli, 2018b, s.219). Med andre ord kan god kvalitet i barnehagen virke både som beskyttelses faktor og forbyggende.

Flere norske studier påpeker at kvaliteten i norske barnehager er lav til middels sammenlignet med andre land (Bjørnstad og Os, 2018, s.115). Bjørnstad og Os (2018) undersøkte kvaliteten i norske barnehager ved å se nærmere på utvalgte strukturelle forhold, ansattes kunnskap og kompetanse og kvaliteten på relasjonen mellom voksne og barn. Resultatene viste overraskende lave skårer på flere av områdene som ble undersøkt (Bjørnstad og Os, 2018, s.117-122). Forskningen som finnes på feltet (Løken et al. 2024, s.32), viser at det finnes forbedringspotensialet når det kommer til kvaliteten på relasjonsarbeid i barnehagen. Det kan være nyttig å undersøke hvilke tanker og refleksjoner assistentene har om egne arbeidsmetoder.

På samme tid viser Alvestad et.al. (2019) til tydelig ledelse og strukturering av dagen, felles mål og retning i det pedagogiske arbeidet og organisering i mindre barnegrupper er noe av det som skal til for å skape god kvalitet i barnehagen (Alvestad et al., 2019, s.70). Alvestad et al. (2019) hadde som mål å se på hva som kjennetegner god kvalitet i barnehagen ved å se på barnehagens organisering og ledelse, personalets pedagogiske intensjoner, pedagogisk innhold og prosesser og barnehagens atmosfære. Forskningen viser at personalets kunnskap og kompetanse er viktig for å sikre god kvalitet i barnehagen (Alvestad et al., 2019).

I «*Et jevnere utdanningsløp – barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn*» har Løken et al. (2024) hatt som mål å gi en oversikt over kunnskapen som finnes om hvordan det norske utdanningsforløpet bidrar til sosial utjevning. Løken et al. (2024) finner at kvaliteten på norske barnehager både på strukturkvalitet og prosesskvalitet er middels til lav (Løken et al., 2024, s.29-32). Videre legger Løken et al. (2024) frem forslag til endringer og forbedringer som bør gjøres i utdanningssystem for å skape gode vilkår for sosial utjevning (Løken et al., 2024, s.133-144). Et av flere forslag som omhandlet barnehage handlet om profesjonsutvikling blant ansatte. Med andre ord foreslår de å øke kunnskapen hos de ansatte i barnehagen for å bedre kvaliteten.

Forskningen som er presentert her sier noe om hvordan barnehagen kan ha innvirkning på barns utvikling. Den sier noe om hva som påvirker barn og hvordan dette kan ha positive og negative utfall i barns utvikling. Videre presenteres forskning som sier noe om hvordan kvaliteten i barnehagen er nå og hvordan barnehagene kan jobbe mot bedre kvalitet på flere områder. Denne forskningen gir oss en situasjonsbeskrivelse, men svarer likevel ikke på hvordan de assistenter opplever arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd.

1.2 Studiens mål

Denne studien har som mål å se nærmere på assistenter/barne- og ungdomsarbeidere i barnehagen og deres arbeid med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Ved å benytte fokusgruppe intervju er hensikten med studien å få frem informantenes tanker og refleksjoner om egne erfaringer og arbeidsmetoder rettet mot relasjonsarbeid og barn som viser utfordrende atferd. Denne studien gir mulighet til å løfte frem holdninger og se på hvilken kompetanse som finnes i barnehagen. Fokusgruppe intervju gir informantene mulighet til å reflektere og løfte frem holdninger og kunnskap seg imellom og gir mulighet til læring og utvikling gjennom felles refleksjoner. Funn i studien kan benyttes til å drøfte arbeidsmetoder rettet mot å bygge gode relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Det er en mulighet til å se nærmere på hvilke tiltak som benyttes i barnehagen nå og hva som eventuelt kan være nyttig å drøfte i praksisfeltet. Studien åpner opp for å reflektere over den kompetansen og erfaringen informantene har med relasjonsarbeid og barn som viser utfordrende atferd. Med tidligere forskning som grunnlag kan funn i denne studien sammenlignes med det forskning hevder er gode vilkår for gode relasjoner mellom barn og voksne og god kvalitet i barnehagen.

1.3 Problemstilling

Hvordan arbeider assistenter i barnehagen for å bygge gode relasjoner til barn som viser utfordrende atferd?

I februar 2017 fikk en ekspertgruppe forespørsel fra Kunnskapsdepartementet om å utarbeide en rapport som skulle vurdere tilbudet til barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging i barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Ekspertgruppen viser til internasjonale studier som er opptatt av relasjonen mellom voksne og barn og den betydningen dette har for

barns trivsel og utvikling. Videre konkluderer de med at dette har vært lite forsket på i norsk sammenheng. Blant en av flere konklusjoner viser ekspertgruppen til at en stor andel av barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging møter i hverdagen ansatte i skole og barnehage uten spesialpedagogisk kompetanse (Nordahl et al., 2018, s.7).

Flere av konklusjonen i denne rapporten har bidratt til at jeg ønsker å se nærmere på relasjonen mellom voksne og barn som viser utfordrende atferd. Jeg er nysgjerrig på hvem som møter de barna som strever i barnehagehverdagen. Hvilke tanker og erfaringer har de ansatte selv i forhold til barn som viser utfordrende atferd, hvilke tiltak benytter de for å skape gode relasjoner til barn som viser utfordrende atferd og hvordan de jobber i forhold til rammer og struktur.

1.4 Avgrensning

På grunn av studiens omfang og tidsbegrensning har det blitt gjort avgrensninger i metode og teori. Studien vil legge vekt på assistenters kompetanse og erfaring med å bygge gode relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. I teorien er lagt vekt på å avklare begrepet utfordrende atferd og hva teorien viser til som gode tiltak i relasjonsarbeid i barnehagen.

Utvalget i studien er avgrenset til tre fokusgrupper med tre informanter i hver gruppe på bakgrunn av at studien skal være gjennomførbar med de formelle rammene som er satt. Funnene i denne studien kan derfor ikke generaliseres. Selv om funnene ikke kan generaliseres, er det naturlig å anta at funn i studien kan være nyttig i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd i barnehagen.

2. Teori

I denne delen av oppgaven presenteres det teoretiske perspektivet som omfatter teorier, modeller, begreper og definisjoner. Dette er utgangspunktet for å forstå, organisere og tolke funn fra datamaterialet.

2.1 Utfordrende atferd

Barn som viser utfordrende atferd bryter med våre forventinger, det påvirke samspillsmønster, sosiale ferdigheter og barnets utvikling (Ogden, 2022, s.12.). Utfordrende atferd er atferd som bryter med regler og normer, barn som ikke klarer å følge dagligdagse rutiner og forventinger i barnehagen (Nordahl, 2015 s.32-34). Både de stille barna og de utagerende barna kan være utfordrende for de voksne i barnehagen. Barnehagen har en sentral rolle når det handler om å oppdage og iverksette forbyggende tiltak for å hindre uønsket utvikling hos barn. For å møte dette kravet er det nødvendig med kompetanse hos de ansatte i barnehagen (Ogden, 2022, s.76). For å jobbe med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd er det nyttig at de ansatte i barnehagen kan gjenkjenne ulike tegn på utfordrende atferd (Holland, 2013, s.17). For å besvare problemstillingen i denne studien er det nyttig å se på hva teorien beskriver som utfordrende atferd for å sammenligne dette med ord og uttrykt informantene benytter.

2.1.1 Utagerende atferd

Utagerende atferd kategoriseres som atferd som skaper utfordringer for omgivelsene og dreier seg om verbal eller fysisk uakseptabel aggresjon (Nordahl, 2015 s.36). Felles for atferdsproblemer er at atferden varer over tid og at det skaper negative konsekvenser for utøver og andre (Ogden, 2022, s.13). Atferd som skaper uro i gruppen og hindrer utvikling kan føre til alvorlige atferdsvansker (Roland et al., 2016, s.161). Samtidig finnes det ulike alvorlighetsgrader i forhold til utagerende atferd og hvordan denne atferden påvirker barnet og miljøet (Roland et al., 2016, s.161). Holland (2013) beskriver atferdsvansker i en trekant som representerer ulikeformer for atferd og hvor ofte den forekommer. Nederst finner vi den atferden vi møter ofte og som lettere kan avlæres med enkle tiltak. Øverst er den mest alvorlige formen for atferd som forekommer sjeldnere og som krever mer i form av tiltak og kunnskap (Holland, 2013, s.22

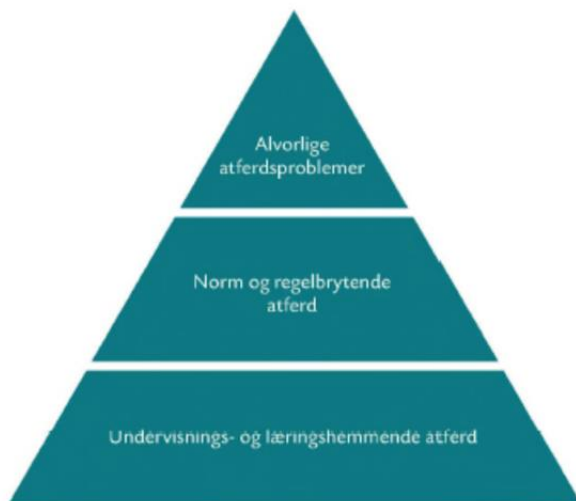

Fig.2.1 Problematferd sortert etter alvorlighetsgrad, Ogden, 2022, s.15

Dette underbygges av modellen som presenteres av Ogden(2022). Modellen viser tre nivåer av utagerende atferd; undervisnings- og læringshemmende atferd, norm og regelbrytende atferd og alvorlige atferdsproblemer. Uro, bråk og avbrytelser som hemmer læringsaktiviteter kategoriseres som milde atferdsvansker og hører til nederst i modellen. Denne type atferd forekommer ofte i barnehagen og fører til støy, relasjonsproblematikk og problemer i overganger (Roland, 2021, s.56). Med andre ord er alvorlighetsgraden lavere, men det krever at de ansatte i barnehagen kjenner igjen tegnene og setter inn tiltak i gruppen. Barn som viser denne formen for atferd er ofte urolige og lager mye støy, men kan lett korrigeres av voksne som er tett på situasjonen (Ogden, 2022, s.13). Utfordringen ligger i å skille mellom hva som er forventet av barn i barnehagealder og hva som er avvikende atferd.

Norm- og regelbrytende atferd hindrer positivt samspill med andre, hemmer læring og utvikling, denne atferden hører til i det mellomste nivået i modellen. Denne atferden kjennetegnes av konflikter, emosjonelle og kognitive vansker og utagering (Ogden, 2022, s.13). Med andre ord er dette tegn som de ansatte kan se etter for å avsløre om barnet er på vei til å utvikle en mer alvorlig form for utagerende atferd. Det er færre barn med denne type problematikk i barnehagen og det krever ofte mer av de ansatte og strukturen i barnehagen i forhold til tiltak (Roland, 2021, s.56-57).

Alvorlige atferdsvansker kjennetegnes av gjentatt fysisk aggressivitet. Denne aggressiviteten er stabil og lar seg ikke påvirke av konsekvenser. Barnet viser en fiendtlig atferd som krever omfattende tiltak og ofte støtte fra andre instanser i samarbeid med barnehagen (Holland, 2013, s.22). Denne type atferd hører til i øverste del av modellen og skaper mye stress og uro i gruppen blant barn og voksne (Holland, 2013, s.22). Det er avgjørende for relasjonsarbeid at denne formen for atferdsvansker blir avdekket tidlig slik at tiltak kan bli satt i gang og dermed bedre vilkår for relasjonsarbeid (Drugli, 2018b, s.234). Med andre ord er dette en alvorlig form for atferdsvansker og det krever dermed mer av de ansatte for å stoppe denne atferden.

På samme tid er det viktig å nevne at barn i barnehagealder er i følge Tremblay (2010) i sin mest fysisk aggressive alder (Tremblay, 2010, s.346). Når de ansatte kjenner til barns utvikling og hvordan den fysiske aggresjonen påvirker barns atferd, vil det være lettere å skille mellom adekvat og avvikende utvikling (Drugli, 2018b, s.234). Etter hvert som barn vokser og får flere interaksjoner med andre møter barnet på flere utfordrende situasjoner. Barnet mangler kognitiv og sosial modenhet til å hemme aggressive og impulsive handlinger mot andre. Den aggressive atferden som oppstår på grunn av manglende selvregulering må avlæres gjennom korreksjon fra voksne (Størksen, 2018, s.99). For at barnet skal lære seg mer adekvate handlingsmønstre er det avgjørende at voksne og andre rundt barnet bidrar til å avlære de aggressive handlingene (Tremblay, 2010, s.346). Med andre ord trenger barnet støtte til å fortolke og løse konflikter på en adekvat måte.

Gode relasjoner til de voksne i barnehagen kan bidra til at barnet søker støtte for å håndtere vanskelige og ubehagelige situasjoner. Dette kan bidra til at barnet får flere gode samspillopplevelser som igjen kan føre til gode relasjoner. Imidlertid er det ikke alle barn som søker støtte fra en voksen, det kan være ulike årsaker til dette.

2.1.2 De stille barna

Barn som har opplevd eller står i utfordringer som hindrer eller påvirker utviklingen og muligheten til å delta i det sosiale fellesskapet i barnehagen uttrykker dette på ulike måter (Ogden, 2022, s.62). De stille barna har ikke fått samme oppmerksomhet som de med utagerende atferdsvansker da dette ikke oppfattes å ha negativ konsekvens for gruppen og hverdagsaktivitetene i barnehagen (Paulsen og Bru, 2016, S.29). For de voksne i barnehagen kan det være lett å gi oppmerksomhet til de barna som lager uro og støy, da dette kan skape

uroligheter i hele gruppen. Dette er fullt ut en gruppe barn som krever oppfølging, da konsekvensene for tilbaketrukket atferd kan ha negativ påvirkning på barns utvikling. (Paulsen og Bru, 2016, s.34-35).

Uavhengig av årsak er det avgjørende at de voksne i barnehagen er oppmerksomme på de «usynlige» barna og tar initiativ til kontakt. Barn som vender seg inn i seg selv og trekker seg tilbake, tar ikke i like stor grad kontakt med voksne. De søker ikke oppmerksomhet eller voksen kontakt og blir «usynlige» i hverdagen (Drugli, 2012, s.80). I henhold til Rammeplan for barnehager kap.1 skal barnehagen møte barn som enkelt individer, gi rom for barns ulikheter og fremme barns følelse av egenverdi. På samme tid skal barnehagen være en arena for lek, læring og danning der alle skal få oppleve å være en del av et demokratisk fellesskap (kunnskapsdepartementet, 2017, kap.1). Med andre ord skal barnehagen være et sted der alle barn deltar aktivt i fellesskapet og opplever seg verdifull for andre.

Vi lever i et samfunn som krever sosial samhandling og interaksjoner med andre. Som Vygotsky påpeker er vi mennesker sosiale og vi utvikler vår kunnskap gjennom relasjoner med andre (Säljö, 2016, s.108). Barn i barnehagen er avhengig av voksne som inkluderer og aktiviserer alle barn inn i sosiale relasjoner med andre (Størksen, 2018, s.79). I forhold til relasjonsarbeid vil det være aktuelt at de ansatte i barnehagen kjenner til ulike årsaker til at barn trekker seg vekk og ikke tar kontakt. På samme måte som det finnes tegn på utagerende atferd finnes det tegn som kan bidra til å kjenne igjen de stille barna. Med andre ord kan kunnskap om ulike tegn og årsaker hjelpe de ansatte i barnehagen til å sette inn tiltak som er tilpasset barnets behov. Dette kan bety at i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd er det nyttig å kjenne til og ha kunnskap om ulike årsaker og kjennetegn relatert til utfordrende atferd. For å skape gode vilkår for utvikling for alle barn er det relevant å se på hva som kjennetegner gode relasjoner mellom voksne og barn.

2.2 Relasjoner

For å kunne undersøke hvordan de ansatte i barnehagen arbeider med relasjoner er det interessant å undersøke hva informantene legger i begrepet relasjoner. Videre vil det å sammenligne informantenes forståelse med det teorien sier om relasjoner gi et innblikk i informantenes kunnskaper. Det er denne forkunnskapen som legger grunnlaget for arbeidet med relasjoner.

Mennesket har et grunnleggende behov for være i kontakt med andre mennesker. Der mennesker møtes oppstår det en relasjon. En relasjon er et møte mellom to eller flere parter som betrakter hverandre som selvstendige individer og opplever å være en del av en felles virkelighet (Drugli, 2012 s.15). Interaksjonen er det som forgår i relasjonen, selve handlingene mellom de aktive partene. I en barnehage er det mange interaksjoner gjennom hele dagen mellom både barn og voksne. For å bygge en god relasjon er det viktig å ha en god kvalitet på interaksjonen.

Roland presenterer i sin tekst en teori om kvaliteten i interaksjoner hentet fra Pianta og kollegaer (2012). Her deles kvaliteten på interaksjonen i tre dimensjoner; positivt klima, sensitivitet og positiv perspektivtaking til barna (Roland, 2021, s. 32). For å danne et positivt klima bruker de voksne tid på relasjoner, positive handlinger og positiv kommunikasjon (Roland, 2021, s. 32). Med andre ord handler det om hvordan de voksne snakker med barna, kroppsspråk og handlinger. Med sensitivitet menes det at pedagogen er bevisst på sin egen atferd når det gjelder å respondere på barnets atferd, ta tak i utfordringer og være til stede for barnet. Som voksen skal du være så tett på at du fanger opp barnets stemning og kan være i forkant av eventuelle utfordringer (Roland, 2021, s. 33). De voksne må være aktivt til stede sammen med barna og ha kompetanse til å møte ulike utfordringer sammen med barna. Den siste dimensjonen, positiv perspektivtaking, handler om at pedagogen skal vise interesse for det som opptar barna og forsøke å forstå deres perspektiv (Roland, 2021, s. 33). Med andre ord er voksne som kan delta i lek, ta opp tråden når barn viser interesse for et spesielt tema og bygge videre på barns innspill avgjørende i relasjonsarbeid.

Når det handler om å bygge relasjoner til barn som viser utfordrende atferd viser Roland (2021) til Pianta (1999) og begrepet «banking time». «Banking time» handler om å voksne som sette av tid til å være sammen med barnet en til en. Med andre ord setter den voksne av tid til en positiv interaksjon med utgangspunkt i noe barnet selv opplever som positivt. I de første leveårene bygger barnet indre arbeidsmodeller som baserer seg på samspillserfaringer med omsorgspersoner (Ogden, 2022, s.68). Kvalitetstid mellom voksne og barn handler om å skape positive opplevelser sammen som kan bidra til å utvikle positive indre arbeidsmodeller (Roland, 2021, s.33). Samtidig er «banking time» noe mer en bare tid sammen, denne tiden skal være lystbetont og gjerne på barnets premisser.

Barn som viser utfordrende atferd bør få systematisk tilgang på kvalitetstid sammen med en voksen som gir positiv respons (Roland, 2021, s.34). Dette kan handle om en lesestund sammen med en voksen, litt ekstra tid i garderoben eller aktiviteter som barnet selv foreslår. Imidlertid handler ikke relasjonsarbeid i barnehagen bare om interaksjoner mellom individer.

En barnehage består av en relativt stor gruppe mennesker som kommer fra mer eller mindre ulike bakgrunn og skal møtes i et fellesskap. Dette fellesskapet er det som skaper miljøet i barnehagen.

2.2.1 Barnet og miljøet

Barn kommer til barnehagen med ulike erfaringer og bakgrunn, noen barn viser utfordrende atferd. Dette underbygges av Befring (2012) som hevder at miljøet barnet vokser opp i har stor betydning for utvikling og læring (Befring, 2012, s.22). Gode oppvekstforhold kan kompensere for medfødte genetiske svakheter, mens ugunstige forhold kan hemme barnets utvikling (Befring, 2012, s.32). Medfødte disposisjoner for atferd kan slås av eller på ut fra barnets omgivelser (Befring, 2012, s.32). Med andre ord vil risikofaktorer i miljøet eller i barnet selv øker sjansen for negativ utvikling. Derimot vil effekten av en god relasjon mellom barnet og den voksne være en beskyttelsesfaktor og kunne bidra til en positiv utvikling (Drugli, 2012, s.77). Barns oppvekstvilkår har i denne sammenheng minst like stor betydning som biologiske forhold (Bru et al., 2016, s.19).

For et barn i barnehagealder vil samarbeidet mellom foresatte og hjem være sentralt (Glaser, 2018, s.241). Gode rutiner for samarbeid med barnets foresatte og tydelige forventningsavklaringer er tiltak som kan bidra til bedre kommunikasjonen mellom barnehage og hjem. Et godt foreldresamarbeid styrker barnets trivsel, tilknytning og utvikling i barnehagen (Glaser, 2018, s.241). Med andre ord er det relevant å se på relasjonen mellom hjem og barnehage når en arbeider med relasjoner mellom barn og voksne i barnehagen. Barnet i barnehagen skal venne seg til en ny situasjon i tillegg til at det skal separeres fra sin omsorgsperson. Dette er et nytt miljø med nye relasjoner som påvirker barnet og som barnet skal være en aktiv aktør i. Barnet tar med seg erfaringer fra tidligere transaksjoner sammen med genetiske faktorer inn i et nytt miljø (Tetzchner 2001, s.10-12).

I transaksjonsmodellen til Sameroff (2009) i Drugli (2012) ser man at det er sammenheng mellom barnets individuelle forutsetninger og miljøet rundt. En transaksjonell forståelse av barns utvikling innebærer at en ser sammenheng mellom individet og omgivelsene (Drugli, 2012, s.17). Barnet og miljøet regulerer seg i forhold til hverandre og er i en kontinuerlig endring. Opplevde erfaringer har betydning for hvordan barnet møter andre og lignende situasjoner (Glaser, 2018, s.16-17). Barns atferd påvirkes av flere faktorer. Transaksjonell forståelse handler om den gjensidige påvirkningen mellom individ og miljø (Tezchner, 2001, s.11). Barn som viser utfordrende atferd har større risiko for å bli møtt med negative reaksjoner fra omgivelsene (Roland et al., 2016, s.161). Samtidig hevder Tezchner (2001) at det er en sammenheng mellom transaksjonell forståelse og relasjonsarbeid (Tezchner, 2001, s.11). Altså med en transaksjonell forståelse av barnets utvikling vil de ansatte ikke bare se på barnets atferd, men se på omgivelsene rundt barnet i arbeidet med relasjoner.

Barnet kommer fra et hjem der det har startet sine tidligste erfaringer med relasjoner til andre, det er med disse erfaringene barnet i barnehagen skal skape nye relasjoner til både barn og voksne (Drugli, 2018a, s.50). Med andre ord har de ansattes forståelse av og holdninger til hvordan miljøet påvirker barnet, en innvirkning på hvordan de jobber med relasjonsarbeid i barnehagen.

2.2.2 Tilknytningsteori

Alle ansatte i barnehagen kommer med egne erfaringer og kompetanse når de møter barn i barnehagen. Løken et al. (2024) hevder at nøkkelen til god kvalitet i barnehagen ligger de ansattes kunnskap og kompetanse (Løken et al., 2024, s.93). Med andre ord er informantenes kunnskaper om tilknytningsteori og hvordan de benytter denne kunnskapen i arbeidet relevant i forhold til relasjonsarbeid og barn som viser utfordrende atferd. Tilknytningskvaliteten kommer til uttrykk når barnet står i en krevende situasjon, overgang fra hjemmet til barnehage kan være krevende for mange barn (Drugli, 2018a, s.58).

Trygghet, forutsigbarhet og et positivt samspill vil legge et godt grunnlag for å etablere en trygg tilknytning (Drugli, 2018a, s.56-61). Tilknytningsteorien til Ainsworth (1973) og Bowlby (1973) i Glaser, Størksen og Drugli (2018a) handler om nettopp dette samspillet mellom barn og omsorgspersoner og hvordan dette kan påvirke barnets videre utvikling (Drugli, 2018a, s. 56-61). Omsorgspersonene i dette tilfelle er de ansatte i barnehagen.

Barn lærer å regulere seg i samspill med omsorgspersoner og omgivelsene (Drugli, 2018a, s.56-61). Ingen mennesker blir født med ferdig utviklede sosiale evner eller evner til følelsesmessig regulering, men vi blir alle født med en kapasitet til å utvikle dette (Størksen, 2018, s.81). I samspill med nære omsorgspersoner oppstår et reguleringsystem som hjelper barn å regulere følelser, og her er det sentralt at omsorgspersonene forstår og responderer adekvat på de signalene barnet sender ut (Drugli, 2018a, s.55). Med andre ord er det avgjørende at de voksne som er rundt barnet daglig responderer adekvat på barnets atferd.

I samspill med sine første tilknytningspersoner bygger barnet opp indre arbeidsmodeller (Drugli, 2018a, s.57). Disse indre arbeidsmodellene blir som mentale kart for samspill og mellommenneskelige relasjoner. Kvaliteten på tilknytningen mellom barn og omsorgsperson deles i fire tilknytningsmønstre (Drugli, 2012, s.23). Når barn opplever gjentatte ganger å bli møtt av en omsorgsperson som er sensitiv, anerkjenner barnets signaler og følelser, opplever barnet en trygghet (Drugli, 2018a, s.56). Barn som opplever trygg tilknytning møter forutsigbare omsorgspersoner som støtter barnet til å regulere egne følelser (Drugli, 2018a, s.58). Altså vil trygt tilknyttede barn utforske sine omgivelser og søke trøst og nærhet når de trenger støtte til å regulere sterke følelser.

Unnvikende utrygg tilknytning kjennetegnes av barn som sjeldent søker trøst eller støtte hos omsorgspersoner (Drugli, 2018a, s.59). Barnet kan tilsynelatende virke selvstendig og unngår å søke voksenkontakt for å regulere negative følelser. Denne atferden kommer av barnets tidlige erfaringer med omsorgspersoner som avviser barnet når det søker kontakt og nærhet (Drugli, 2018a, s.59). Med andre ord vil ikke barn som har opplevd unnvikende utrygg tilknytning søke støtte hos voksne når de strever med vanskelige følelser.

Når samspillet mellom barn og omsorgsperson skjer på den voksnes betingelser kan dette utvikle seg til en ambivalent utrygg tilknytning (Drugli, 2018a, s.60). Samspillet er preget av omsorgspersonenes dagsform eller humør og virker uforutsigbar for barnet. Den varierende responsen fra omsorgspersonen bidrar til at barnet ofte søker nærhet til voksne og aldri kan få nok voksenkontakt (Drugli, 2018a, s.60). Altså kan barn som opplever ambivalent utrygg tilknytning vise en atferd som krever mye oppmerksomhet fra de voksne. Atferden vil være preget av at de strever med å regulere negative følelser.

Desorganisert tilknytning er et tilknytningsmønster som kan føre til skadelig utrygghet for små barn (Drugli, 2018a, s.61). Når omsorgspersonen utøver mishandling, har alvorlige rusproblemer eller har en atferd som virker skremmende og uforutsigbar skaper dette en grunnleggende utrygg følelse hos barnet (Drugli, 2018a, s.61). Barnet opplever frykt og har ingen omsorgsperson å søke til ved behov for trøst eller beskyttelse (Drugli, 2018a, s.61). I stressende og utfordrende situasjoner strever barnet med å regulere negative følelser og kan reagere både med unnvikende og klengete atferd (Drugli, 2018a, s.61). Med andre ord kan barn som har opplevd desorganisert tilknytning reagere på ulike måter i krevende situasjoner. Barnet kan vise både unnvikende atferd og kan søke mye oppmerksomhet fra de voksne.

Barnet kan ha flere tilknytningsrelasjoner, antallet avhenger av hvor mange som har en nær relasjon og regelmessig kontakt med barnet (Drugli, 2018a, s.64). Tilknytningsrelasjonene blir av barnet rangert i et slags hierarki og kan være av ulike kvalitet. Hvem barnet knytter en trygg relasjon til avhenger av flere faktorer. Den voksnes holdninger, evne til å fange opp og respondere på barnets signaler, den støtten som gis og felles fokus er noen av de faktorene som spiller inn. Det vil dermed være av stor betydning hvilke voksne barnet møter tidlig i livet (Drugli, 2018a, s.66). Når de minste begynner i barnehagen vil personalet her være sentrale voksne som barnet møter regelmessig. Barnehagen kan bidra med en viktig beskyttelsesfaktor ved å bruke tid på å etablere minst en trygg tilknytningsrelasjon. I kraft av barnehageloven (§1) har personalet, sammen med hjemmet, ansvar for å ivareta ta barns behov for omsorg, lek, læring og danning (Glaser, 2018, s.243). Med andre ord kan kunnskaper om ulike former for tilknytning ha betydning for hvordan de ansatte møter barn. De valg barnehagen tar i forhold til strukturelle og prosessorienterte tiltak skal basers på kunnskap og kompetanse på ulike områder i barns liv (Kunnskapsdepartementet, 2017). Alle små og store valg som blir tatt kan ha konsekvenser på ulike arenaer for alle deltagerne i barnehagen.

2.3 Hva kan barnehagen gjøre

Barnehagen skal være et læringsfellesskap hvor alle skal oppleve tilhørighet, trygghet, mestring og utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017). Tidlig innsats i barnehagen har dokumentert virkning på barns utvikling både i forhold til utagerende og internaliserte vansker (Rimehaug, 2018, s.341). Barn med atferdsvansker er i høy risiko for å utvikle negative relasjoner. Det kan være avgjørende for barnets utvikling å ha en positiv og trygg

relasjon til de voksne i barnehagen (Drugli, 2018b, s.235). Med andre ord har de ansatte i barnehagen en viktig rolle i barns liv.

2.3.1 Den profesjonelle omsorgen

Barnehagen skal ikke overta foreldrenes ansvar som omsorgspersoner, men skal i et profesjonelt miljø legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barn og voksne (Kunnskapsdepartementet, 2017). Som tidligere nevnt er barns tilknytningsmønster med på å prege barns relasjoner og evne til å inngå i sosiale samspill. Trygg tilknytning krever voksne som er involvert, engasjert, tydelige og omsorgsfulle. Omsorg kan være både krevende og utfordrende når den voksne skal være åpen og sensitiv, respondere på og bekrefte barns emosjoner og legge til rette for god utvikling (Tholin, 2018, s.212-213). Pianta (1999) hevder i sin teori at barns sosiale og kognitive utvikling avhenger av et positivt og sensitivt samspill mellom barnet og den voksne (Størksen, 2018, s.93-95). Barn og personal i barnehagen er deltakere i en relasjon som kjennetegnes av anerkjennende relasjonell omsorg. Selv om personalet har ansvaret i relasjonen er det avgjørende at barnet oppfattes som en medvirkende deltaker (Tholin, 2018, s.204). Hvordan barnet blir møtt er med på å forme barnets bilde av seg selv og hvilken betydning de selv har som en del av samfunnet de vokser opp i. Evnen til å forstå seg selv og andre har betydning for sosial kompetanse og mellommenneskelige relasjoner (Tholin, 2018, s.212).

Georg Herbert Mead (1934) hevder i sin teori, også kalt speilingsteorien, at vi utvikler oss selv og vår identitet gjennom samhandlinger med andre. «Den generaliserte andre» er det elementet som oppstår når barnet ser seg selv og sine handlinger i responsen fra omverden (Mead, 1934 s.183-184).

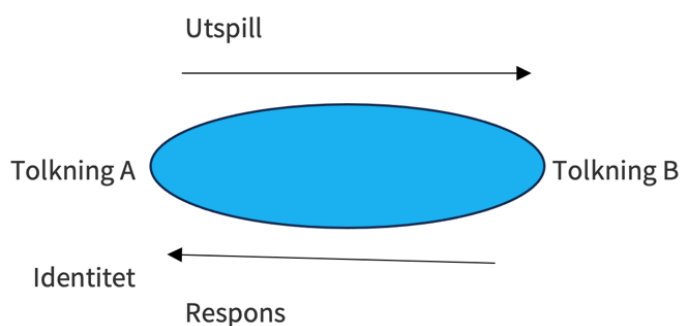

Fig.2.2 Kommunikasjons-sløyfe ,Meads(1934) speilingsteori (Roland, 2021, s.34).

Barnet «speiler» sin egen atferd i responsen fra omgivelsene som igjen bygger grunnlaget for barnets identitet og selvbylde (Roland, 2021, s.34). Denne modellen av speilingsteorien viser hvordan barnets handlinger tolkes av den voksne, som gir respons, og hvordan barnet tolker responsen fra den voksne. Med andre ord vil gjentatte interaksjoner med god kvalitet gi barnet mulighet til å «speile» seg i responsen og gradvis utvikle selvbylde. Sosiale normer og regler i miljøet rundt barnet er med på å forme barnet og barnets oppfatning av seg selv (Mead, 1934 s.183-184). Det sensitive samspillet som oppstår når den voksne toner seg inn på barnet er med på å skape et godt grunnlag for relasjonsarbeid (Tholin, 2018, s.212-213).

Hvordan voksne håndterer og møter barns emosjonelle utfordringer er med på å forme barnets utvikling (Drugli, 2018a, s.56). En sensitiv voksen kan hjelpe barnet til å regulere følelser og legge til rette for at barnet etter hvert utvikler selvregulering (Størksen, 2018, s.191). Evne til selvregulering knyttes til mange aspekter av dagliglivet og påvirker barns evne til å møte ulike utfordringer i hverdagen (Størksen, 2018, s.191).

Alle relasjoner er unike, i den profesjonelle relasjonen mellom barn og voksne er det avgjørende at de voksne har en felles forståelse for hva som er det beste for barns utvikling (Tholin, 2018, s.209). Sett i sammenheng med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd handler den profesjonelle omsorgen om å skape gode vilkår for relasjoner gjennom omsorgsfulle handlinger og holdninger. Det handler om personalets refleksjoner og tanker om hva som er god omsorg og hvordan de møter barn som profesjonelle omsorgsgivere.

I barnehagen er det ikke bare de ansattes holdninger som spiller en rolle i relasjonen til barn, strukturelle forhold kan benyttes som verktøy for å bedre kvaliteten på relasjonsarbeidet.

2.3.2 Strukturelle forhold

I forskning blir kvalitet i barnehage ofte målt i forhold til prosesskvalitet og strukturkvalitet (Løken, et al., 2024, s.29). Prosesskvalitet handler om kvaliteten på relasjonen mellom voksne og barn og det daglige samspillet mellom barnet og det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Strukturkvalitet handler om de rammebetingelser som regulerer forhold som blant annet omfatter antall barn per barnehagelærer, personalets utdanningsnivå, gruppestørrelser og tilgang på ressurser (Løken, et al., 2024, s.29).

Gode rutiner, forutsigbarhet og stabilitet bidrar til barns opplevelse av trygghet og utgjør en viktig ramme for samspill og relasjoner. God organisering har særlig betydning for sårbare barn og barn i risikogruppen (Berg-Nilsen, 2010, s.76-77). En klar struktur, tydelige forventninger og voksne som er konsistente er gode rammebetingelser for en god voksen-barn-relasjon (Drugli, 2012, s.101-102). Med andre ord er strukturkvalitet en faktor som ikke kan utelukkes når det handler om å se nærmere på relasjonen mellom voksne og barn i barnehagen. Struktur i barnehagesammenheng handler om at barn opplever forutsigbarhet og kontinuitet, det handler om rutiner, hverdags aktiviteter og forutsigbare reaksjoner og konsekvenser fra de voksne (Ogden, 2022, s.81). For barn som viser utfordrende atferd er det viktig at barnehagen bidrar med ytre regulering gjennom regler, retningslinjer og tydelige forventninger og krav (Ogden, 2022, s.81).

Barnehagehverdagen består av mange overganger som barnet skal mestre. For å hjelpe barnet best mulig til å mestre overgangene er trygghet og forutsigbarhet sentralt. Gode rutiner og tydelige forventninger kan bidra til å veilede barn gjennom ulike overganger i hverdagen. Barnet er avhengig av god voksen støtte og positiv veiledning for å oppleve mestring i nye og utfordrende situasjoner (Drugli, 2012, s.101). Vykotskij tar utgangspunkt i at barn formes i samspill med sine omgivelser og at samhandling med andre er en avgjørende faktor. Barnet utvikler sin identitet, evne til å kommunisere og grunnleggende sosialferdigheter i fellesskap med andre (Säljö, 2016, s.114). Altså er det sosiale fellesskapet med på å forme barns identitet og sosial utvikling.

Å være en del av et inkluderende fellesskap skaper gode vilkår for læring og utvikling. Et inkluderende læringsfellesskap skaper muligheter for alle barn til å oppleve mestring og utvikling (Nordahl et al., 2018 s.26). Inkluderingsbegrepet tar utgangspunkt i å sikre fellesskapet, utbytte, deltakelse og medvirkning for alle (Haug, 2014, s.13). Med andre ord handler det om at alle barn skal oppleve seg som en del av fellesskapet og at deres bidrag er verdifullt for gruppen. Barnet møter og tar til seg grunnleggende kunnskaper og ferdigheter som er dominerende i omgivelsene. Gjennom støtte fra den voksne vil barnet tilegne seg ny kunnskap og nye ferdigheter (Säljö, 2016, s.111-118). Barnet lærer atferd som er sosial akseptert gjennom å observere og delta i sosiale samspillsprosesser (Roland, 2018, s.477). I denne sammenheng er det avgjørende at forventninger og krav fra de voksne er konsistente og at situasjoner som oppstår blir håndtert på samme måte (Roland, 2021, s.45). I forhold til

assistenters arbeid med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd er det relevant å se på assistenes felles forståelse og felles språk når de omtaler strukturelle kvaliteter i barnehagen.

2.3.3 Intersubjektivitet

I en barnehage kan utfordrende atferd fortolkes og forstås forskjellig av de ansatte. Dette kan føre til at situasjoner blir håndtert ulikt. Voksnes personlighet, erfaringer og kompetanse er avgjørende faktorer for hvordan ulike situasjoner blir tolket og håndtert (Ertesvåg og Roland, 2013, s.105-106). Intersubjektivitet handler ikke bare om en felles forståelse, men det handler om å møte andre med åpenhet og nysgjerrighet. Det handler om å ta andres perspektiv og oppnå innsikt i egen og andres verden (Roland et al.,2016, s. 166). Barnehageansatte møter mange unike barn. Voksnes oppfatning av barn, barns utvikling, atferdsvansker og risikofaktorer er viktig (Rimehaug, 2018, s.394). En felles referanseramme, felles språk, rutiner og praksis skaper et godt læringsmiljø og gode utviklingsmuligheter (Roland, 2021, s.51).

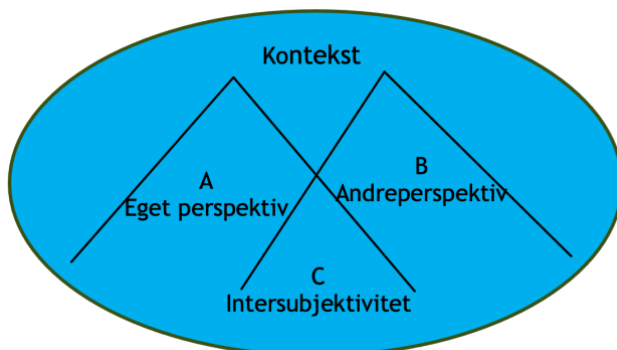

Fig.2.3 Det intersubjektive nivået (Roland, 2021, s.51).

Figuren viser hvordan eget perspektiv overlapper med andreperspektiv for å finne et felles perspektiv. Det er i dette området at det oppstår felles forståelse og kompetanse når de ansatte reflekterer og drøfter sammen. Kollektive læringsprosesser fremmer felles læring hos de ansatte og kan bidra til å utvide den intersubjektive forståelsen av et fenomen. Dette kan være felles møter, forelesninger og felles lesing av fagstoff (Roland, 2021.s.51). Berkowitz (1993) understreker viktigheten av en presis felles forståelse av begreper i arbeidet med barn som viser utfordrende atferd. Selv om hver enkelt voksen som møter barnet tar med seg sin egen formelle og uformelle kompetanse skal barnet møte voksne som er konsistente. I barnehagesammenheng er det sentralt at barn møter voksne som mest mulig responderer likt

på lignende hendelser. Det må etableres en felles kompetanse og kunnskap som benyttes når de voksne skal håndtere uønsket atferd (Roland et al., 2016, s.165-166). Denne felles kompetanse kan handle om å benytte samme tiltak i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Et tiltak som teorien viser til som nyttig i relasjonsarbeid er autoritative voksne.

2.3.4 Autoritative voksne

Mye tyder på at en autoritativ voksenstil kan utgjøre en stor forskjell for barn som viser ulike former for utfordrende atferd (Roland, 2021, s.54). Baumrind (1991) utviklet en teori om ulike foreldrestiler som med har etablert seg tydelig i pedagogiske sammenhenger (Roland, 2021, s.20). Teorien legger vekt på de to dimensjonene; relasjonskvalitet og kontroll. Omsorg/varme som befinner seg på relasjonsaksen krever sensitive voksne som lytter til barnet, aksepterer barnet og skaper gode mestringsopplevelser sammen med barnet. Den handler om å bygge en god og stabil relasjon til barnet. I forhold til kontrollaksen handler det om grensesetting, tydelige krav og forventninger. Det handler om stabile voksne som tar ansvar og har tydelige grenser. De to aksene danner utgangspunktet for fire hovedkategorier for voksenstiler.

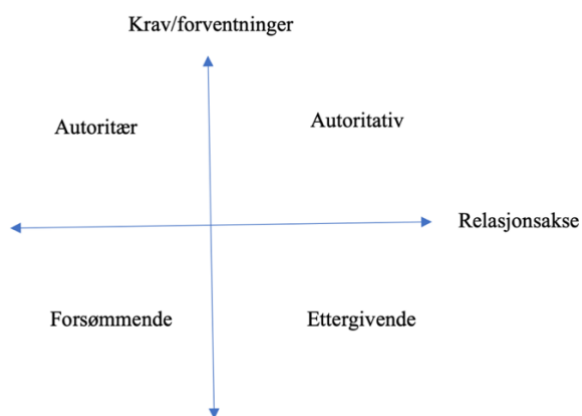

Fig.2.4 Det autoritative perspektivet, Baumrind, 1991 (Roland, 2021, s.25).

Baumrind (1991) hevder at en god balanse mellom de to dimensjonene er grunnlaget for en autoritativ voksenstil. En autoritativ voksen stiller adekvate krav til barnet i tillegg til å vise omsorg og varme (Roland, 2021, s.20-21). Det er en relasjon preget av varme, forståelse og omsorg kombinert med kontroll, grensesetting og krav. Når det er ubalanse mellom de to dimensjonene, refererer Baumrind (1991) til tre ulike voksenstiler som har mer eller mindre uheldige konsekvenser for barnets utvikling.

Den forsømmende voksenstilen har svak relasjonskvalitet og den voksne er distansert eller fraværende i barnets liv. Denne voksenstilen er forbundet med ulike former for omsorgssvikt. Konsekvensen for barnet kan være alvorlige i forhold til psykisk helse og kan virke hemmende på flere sentrale utviklingsområder (Roland, 2021, s.24).

Den ettergivende voksenstilen er preget av høy relasjonskvalitet, men lav på forventninger og krav. Kravene som stilles er preget av lav grad av tilpasning til barnets modenhet og kan virke uklare. For barn som viser utfordrende atferd som krever høy grad av stabilitet, trygghet og tydelige rammer kan konsekvensen av denne voksenstilen stimulere til mer uro og negativ atferd (Roland, 2021, s.23).

Den autoritære voksen stilen har høye krav og forventninger. Den voksne er opptatt av kontroll og grensesetting. Relasjonen blir kjølig og preget av at den voksne i liten grad tar barnets perspektiv. Overtid kan denne voksenstilen føre til mangelfull sosial kompetanse og ha negative konsekvenser for barnets utvikling.

I etter tid har det blitt lagt til tre stiler i modellen, demokratisk, god nok og direkte. De tre nye stilene tar hensyn til mellom posisjonene på de to aksene (Baumrind, 2013, sitert i Roland, 2021, s.24). Foreløpig er det ikke gjort nok forskning på de nye voksenstilene, men de studiene som er gjort viser at den autoritative voksenstilen gir bedre forutsetninger for barns utvikling (Roland, 2021, s.26).

2.4 Oppsummering

Kunnskap og erfaring med ulike former for utfordrende atferd er grunnleggende for å møte barns behov og legge til rette for god utvikling i barnehagen. Teorien viser til flere nyttige tiltak og verktøy som kan benyttes i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. For å kunne benytte tiltakene er det avgjørende at de ansatte i barnehagen har kunnskap og kompetanse som gjenspeiler både det teorien og forskning hevder er gode vilkår for relasjonsarbeid. Dette teorikapittelet er satt sammen for å vise hvordan teorien beskriver barn som viser utfordrende atferd og hva som er nyttige tiltak for å skape en god relasjon mellom barn og voksne.

3. Metode

Metode handler om den fremgangsmåten, de redskapene og de beslutningene som er tatt for å frembringe kunnskap eller etterprøve påstander (Kvale og Brinkmann, 2019, s.140). Det er avgjørende for forskningens troverdighet at hele prosessen blir presentert grundig (Thaagard, 2019, s.188). I denne delen av oppgaven vil jeg presentere hele forskningsprosessen og de valg som er tatt for å besvare oppgavens problemstilling. Gjennom hele prosessen har jeg som forsker tatt ulike valg, de avgjørelsene jeg tar er med på å påvirke resultatet på ulike måter. For å styrke forskningens gjennomsiktighet blir prosessen dokumentert i forhold til valg av metode, utvalg, innsamling av data, etiske overveielser og analyseprosessen.

3.1 Kvalitativ forskning

Thaagard (2019) beskriver kvalitativ og kvantitativ tilnærming som to hovedformer for forskningsmetoder (Thaagard, 2019, s.15). Hvilken metode som skal benyttes velges ut fra hva som skal undersøkes og hvordan (Kvale og Brinkmann, 2019, s.83). Formålet til kvalitativ forskning er å utvikle innsikt i og forståelse for et fenomen eller en prosess (Kvale og Brinkmann, 2019, s.45). I motsetning til kvantitativ forskning som handler om å finne et tydelig svar, handler det her om å finne informantenes oppfatning og opplevelser. Det handler å belyse et aktuelt tema.

Kvalitativ metode egner seg godt i studier som er preget av direkte kontakt mellom informanter og forsker (Thaagard, 2019, s.11). På den ene siden vil kvantitative metoder preget av store utvalg av informanter gi målbare resultater. Forsker kan forske på et større representativt utvalg da denne formen for forskning kan benytte metoder som er mindre tidkrevende i forhold til innsamling av data (Thaagard, 2019, s.16). På den andre siden vil en kvalitativ metode gi mer nærhet til informantene samtidig som at dette er mer tidkrevende for forsker. Metoder som intervju, observasjon og ulike former for analyser er tidkrevende både i innsamlingen av data og bearbeidingen av funn.

Et annet viktig punkt er at forsker er mer involvert direkte i prosessen i kvalitative tilnærminger. Kunnskap oppstår i mellommenneskelige relasjoner (Kvale og Brinkmann, 2019, s.49). Med andre ord kan interaksjoner mellom forsker og informanter legge et godt grunnlag for å skape ny kunnskap. Det er avgjørende at forsker er bevisst sin rolle og den

påvirkning forsker har på prosessen. Utgangspunktet for denne studien var å rette søkelyset på hvordan assistentene selv tenker om det arbeidet de gjør med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Ved å velge kvalitative metoder blir utvalget av informanter redusert, men det åpner for muligheten til å få en dypere forståelse av informantenes tanker og refleksjoner. Kvalitative forskningsmetoder egner seg godt til å studere personlige og sensitive emner (Thaagard, 2019, s.11-12). Veien til målet kan gjennomføres på ulike måter. De vanligste metodene i kvalitativforskning er observasjon, intervju, tekstanalyse og analyse av audio- og videoopptak. Det er flere metoder som ville vært nyttige i forhold til problemstillingen, på grunn av studiens omfang ble det naturlig å benytte seg av intervju.

3.2 Intervju

For å få tilgang til en dypere forståelse av hvordan assistentene jobber med relasjoner til barn med utagerende atferd har jeg valgt å bruke intervju som metode. Et kvalitativt forskningsintervju åpner for å lytte til informantenes erfaringer og refleksjoner. Fordelen med et kvalitativt forskningsintervju er at det gir forsker mulighet til å få innsikt i personers tanker, erfaringer og følelser (Thaagard, 2019, s.89).

I denne studien er et av hovedmålene å få innsikt i informantenes tanker og refleksjoner om egne arbeidsmetoder. Kvalitative forskningsintervju er personavhengig, kontekstavhengig og preget av subjektivitet (Kvale og Brinkmann, 2019, s.199). Det innebærer at prosesser i kvalitative intervju blir påvirket av de interaksjoner som oppstår mellom forsker og feltet. Forsker må derfor være bevisst hvordan subjektivitet og kontekst påvirker intervju og resultatene (Thaagard, 2019, s.15). Med andre ord kan mine forkunnskaper som pedagog og student ha innvirkning på ordvalg og begreper som blir brukt i intervjusituasjonen. Valg av informanter er av betydning i denne sammenheng og har vært med på å påvirke forarbeidet til intervjuene. Det at jeg har valgt assistenter som informanter har vært med på å prege valg i forhold til intervjusituasjon, spørsmålsformulering og intervjuform. I denne sammenheng vil ikke intervjuene gi et målbart resultat, men innsikt i intervjuobjektens forståelse av fenomenet som blir tatt opp (Kvale og Brinkmann, 2019, s.117).

Målet med denne studien er å få et innblikk i informantenes tanker om egne arbeidsmetoder. Observasjoner ble vurdert som metoden, men det ville i denne sammenheng ikke være tilstrekkelig da de ikke kan si noe om informantenes tanker og refleksjoner. Intervju ble valgt

som metode da det er bedre egnet for å undersøke hvordan informantene opplever og forstår seg selv og sine omgivelser. Det finnes flere former for kvalitative intervju. Hva forsker velger som sin intervjuform avhenger av en rekke valg som forsker må ta (Thaagard, 2019, s.89-94). Med tanke på de ulike rollene som en forsker og informanter innehar har jeg valgt å bruke fokusgruppe intervju. Dette gjorde jeg for å skape en trygg atmosfære der informantene var i flertall og dermed prøve å utjevne den skjeve maktposisjonen som kan oppstå mellom forsker og informanter.

3.2.1 Fokusgruppeintervju

Denne formen for intervju kjennetegnes av en ikke-styrende intervju stil, der hovedmålet er å få frem ulike synspunkter på et tema. Målet er ikke å komme frem til en felles enighet eller presentere en løsning, men heller uttrykke ulike personlige synspunkter (Kvale og Brinkmann, 2019, s.179-180).

En fokusgruppe kan bestå av et passende antall personer og en moderator. I denne studien valgt jeg tre informanter i hver fokusgruppe av ulike årsaker. Først og fremst handlet det om å ha en størrelse på gruppen som gjorde det mulig for alle informantene å uttrykke sine tanker og refleksjoner. Jeg hadde i tankene mine erfaringer med at noen mennesker blir stille og mer ukomfortable i større grupper. Videre handlet det om å få tilgang på informanter. Som moderator skal jeg presentere tema, skape en god atmosfære og passe på at alle opplever at det er rom for å uttrykke seg (Kvale og Brinkmann, 2019, s.179-180). Mine tanker var at antall informanter i fokusgruppen kan være med på å gjøre jobben som moderator lettere ved å redusere antall.

Interaksjonen som oppstår i en fokusgruppe kan være med på å skape en livlig ordveksling, bringe frem spontane ekspressive og emosjonelle synspunkter og får frem forskjellige synspunkter omkring et tema (Kvale og Brinkmann, 2019, s.179-180). Jeg ønsket at det skulle være rom for å uttrykke ulike meninger, samtidig som jeg var bevisst på at det kunne oppstå ubehagelige situasjoner når mennesker som er engasjert og ivrige diskuterte sammen. Et mindre antall informanter i hver gruppe gjorde det mer oversiktlig for meg som moderator å ta de ulike hensyn som trengs for å respektere informantene samtidig som jeg fikk den informasjonen jeg trengte for å svare på problemstillingen.

Det er flere utfordringer knyttet til fokusgruppeintervju som metode. I tillegg til å lede intervjuet er jeg ansvarlig for å holde diskusjonen på rett spor, observere og passe på at samtalene foregår på en respektfull måte (Kvale og Brinkmann, 2019, s.179-180). Samspillet i gruppen reduserer min kontroll over samtalen og dermed kontrollen over hva som blir utfallet av diskusjonen. Det var viktig å tenke på at alle skulle føle seg sett og hørt og at informantene var respektfulle mot hverandre.

For å beholde en form for kontroll ble informantene bedt om å bruke litt tid en og en på å tenke og legge frem sine synspunkter på de ulike temaene. På denne måten fikk alle lagt frem sine refleksjoner før det ble åpnet for en friere felles diskusjon. Det kan være utfordrende å få informantene til å holde seg til tema, derfor ble det på forhånd utformet en intervjuguide. Som moderator forbereder forsker en intervjuguide basert på tema tilpasset problemstillingen i forskningen (Kvale og Brinkmann, 2019, s.179-180). Intervjuguiden blir som mitt kart når jeg skal lede fokusgruppen gjennom intervjuet.

3.2.2 Intervjuguide

I denne studien har jeg valgt en semistrukturert intervjuguide. Det finnes ulike tilnæringsmetoder når et intervju skal gjennomføres (Thaagard, 2019, s.90). I den ene tilnæringsmetoden følger intervjuet en fast struktur. Det vil si at spørsmålene og rekkefølgen spørsmålene kommer i er utformet på forhånd. Fordelene med en strukturert form kommer best frem når flere informanter skal intervjues om samme tema og analysen av resultatet er rettet mot sammenligninger mellom informantene. Så lenge forsker forholder seg strengt til intervjuguiden vil informantene få samme spørsmål og oppfølgingsspørsmål (Thaagard, 2019, s.90).

I en mer uformell tilnærming vil intervjuet preges mindre av en fast struktur. Dette kan oppleves mer som en samtale mellom informant og forsker. Fordelen med denne tilnærmingen er at informantene kan sette et tydeligere preg på intervjuet med sine betraktninger. Intervjuet kan bli ledet inn i ulike tema som forsker kan tilpasse spørsmålene underveis i intervjuet (Thaagard, 2019, s.90-91). Ulemper kan være at intervjuet sporer av og det kan være vanskelig å holde seg til tema som skal forskes på.

Den tilnærmingen som oftest blir benyttet er en kombinasjon av strukturert og ustrukturert intervju. En semistrukturert tilnærming har bestemt spørsmålene på forhånd, men forsker kan endre på rekkefølgen underveis. Dette gjorde at jeg kunne følge informantens initiativ samtidig som intervjuguiden var en hjelp til å belyse de tema som jeg ønsket å belyse. I tillegg kom det frem flere perspektiver som jeg ikke hadde planlagt på forhånd. Jeg opplevde at dette var berikende både for meg og for oppgaven. Ulempene kan være at noen spørsmål får mer oppmerksomhet enn andre og kanskje til og med ikke kommer like godt frem. Andre svakheter er at når du skal gjennomføre flere intervjuer vil rekkefølge og vektlegging av spørsmålene bli ulik. I dette tilfelle hadde det ingen avgjørende effekt for resultatet, men det er en faktor som kan være utslagsgivende.

Intervjuguiden i denne studien var basert på tema som kom frem ved hjelp av teoretiske perspektiv og annen forskning. Ved å sette meg inn i både teori og tidligere forskning før utformingen av intervjuguide kunne jeg finne aktuelle tema og begreper som jeg tenkte ville være nyttige for å besvare problemstillingen. Et semistrukturert intervju gav meg som forsker friere rom til å tilpasse spørsmål og tema etter hvor informantene var i samtalen (Kvale og Brinkmann, 2019, s.156-157). Dette la opp til en mulighet til å følge informantenes tråd i samtalen og bidra med oppfølgingsspørsmål underveis. Jeg opplevde at det var fin flyt i samtalen mellom informantene og at det bygget seg naturlig opp til de ulike tema jeg hadde planlagt på forhånd. Valg av semistrukturert intervju gjorde det lettere å følge informantene og bidra til mindre innspill og instruksjoner.

3.3 Utvalg

I kvalitativ forskning er det vanlig å velge et strategisk utvalg (Thaagard, 2019, s.54). Et strategisk utvalg er et begrenset antall informanter som er valgt ut ifra hensiktsmessige kriterier (Thaagard, 2019, s.54). Kriteriene for utvalget varierer i forhold til forskningens mål og hensikt. Utvalget i denne studien er ikke representativt for en populasjon. I en mer omfattende forskning ville det vært aktuelt å ha flere kategorier for kriterier og flere informanter for å få et mer representativt utvalg. Dette vil igjen føre til at funn og resultater kunne blitt brukt til å si noe om en populasjon. Utvalget i denne studien ble begrenset til barne- og ungdomsarbeidere/assistenter i barnehagen.

Mange barn med behov for spesialpedagogisk støtte møter voksne i barnehagen med lite formell spesialpedagogisk kompetanse og da særlig ufaglærte assistenter (Nordahl et al., 2018, s.7). I tillegg var det viktig at de hadde erfaringer med barn som viser utfordrende atferd. Informantenes kjønn, alder og arbeidserfaring var ikke være relevant i dette tilfelle.

For å komme i kontakt med denne gruppen tok jeg kontakt med en barnehagestyrer jeg har jobbet med tidligere. Hun videre formidlet informasjonen videre og kontaktet en styrer i en annen barnehage som hun samarbeidet med. Begge barnehagene fikk tilsendt informasjonsskriv om forskningen og intensjonen med studien. Styrer videre formidlet informasjonen til sine ansatte som oppfylte mine kriterier for utvalget. Utvalget ble i den ene barnehagen 3 ansatte der alle hadde over 20 års erfaring i samme barnehage. I den andre barnehagen ble utvalget 2 grupper på 3 ansatte med variert erfaring fra 4-20 års erfaring fra ulike barnehager.

Barnehage 1: Privat barnehage med 3 avdelinger, med barn fra 1-6 år

Barnehage 2: Privat barnehage med 4 avdelinger, med barn fra 1-6 år

Informantene vil ikke bli videre presentert da det ikke er relevant i forhold til resultat og funn. Det vil ikke være nødvendig å anonymisere informantene med fiktive navn da uttalelser og resultat er basert på et felles resultat fra alle de 3 gruppene. I forhold til problemstillingen og funn handler det ikke om å sammenligne eller se på ulikheter i de ulike gruppene. Det handler om å få innsikt i informantenes egne tanker og refleksjoner og skape kunnskap sammen med informantene.

3.4 Utvikling av data

Data blir utviklet på grunnlag av de tolkninger som oppstår i møtet med feltet (Thaagard, 2019, s.28). Valg av metode, forkunnskaper og interaksjonen mellom forsker og informanter påvirker hele prosessen. Videre blir data bearbeidet og analysert ved å benytte ulike fleksible strategier for å komme frem til resultat og funn (Thaagard, 2019, s.28).

3.4.1 Gjennomføring av intervju

Et kvalitativt forskningsintervju vil være preget av mellommenneskelige relasjoner. Det samspillet som oppstår mellom forsker og informanter påvirker intervjusituasjonen og resultatet. (Kvale og Brinkmann, 2019, s. 49). Samtidig er det fysiske rommet med på å påvirke både forsker og informanter (Kvale og Brinkmann, 2019, s.48-49). Det er avgjørende å etablere en god og tillitsfull atmosfære i intervjusituasjonen (Thaagard, 2019, s.105). Jeg valgte å gjennomføre intervjuene på informantenes arbeidsplass der informantene var på et sted de kjenner godt og mest sannsynlig føler seg komfortable. Styrer i begge barnehager var hjelpsomme med å legge til rette for tid og sted for intervjuene slik at det passet med avdelingenes rutiner. Dette gjorde at både jeg og informanter uforstyrret kunne fordype oss i intervjusituasjonen. Imidlertid er det flere ting som påvirker intervjusituasjonen (Thaagard, 2019, s.102). For å etablere ro og trygghet ble informantene informert før intervjuets oppstart, både i skriftlig form og ved muntlig gjennomgang, målet med studien, forventninger og hva det skulle brukes til. Alle informantene fikk informasjonsskriv på forhånd der jeg hadde skrevet litt om tema, hva det skulle brukes til og hvem som ville ha tilgang på informasjonen. Jeg startet alle intervjuene med en muntlig gjennomgang av informasjonsskriv og innsamling av signert samtykkeskjema. Før jeg startet selve intervjuene brukte jeg litt tid på å forsikre informantene om at jeg ikke var ute etter et riktig eller galt svar, men at jeg var interessert i deres tanker og refleksjoner. Jeg ønsket å bruke litt tid på dette for å gjøre alle informantene komfortable med å uttrykke seg.

Et forskningsintervju vil innebære samtaler der maktfordelingen er ujevn. Forsker definerer og kontrollerer fremdriften, partene er dermed ikke likeverdige (Thagaard, 2018, s. 91). For å motvirke at informantene skulle føle seg ukomfortable med min posisjon som forsker, brukte jeg positive tilbakemeldinger for å formidle at det informantene bidro med var både relevant og nyttig. Ved hjelp av korte tilbakemeldinger og bevist kroppsspråk fikk informantene i studien hyppige tilbakemeldinger på at de var på rett spor. Samtidig er det viktig å tenke på kroppsspråk, ansiktsuttrykk og språk (Thaagard, 2019, s.102). Ved hjelp av en lyttende, åpen og tålmodig holdning kan forsker få frem nyttig og kanskje uventet informasjon (Thaagard, 2019, s.102).

Jeg hadde på forhånd forberedt meg på at det kunne komme pauser i samtalen. Jeg valgte bevisst å la pausene spille seg ut for å gi rom for informantene til å tenke og reflektere. Samtidig var det mitt ansvar å holde en god flyt i intervjuet. Når det oppsto lange pauser gikk jeg tilbake til intervjuguide brukte den som støtte til å komme videre i intervjuet. I tillegg må forsker må være kritisk til egne forutsetninger og forventninger (Kvale og Brinkmann, 2019, s.108).

Jeg hadde på forhånd satt meg inn i tema og hadde tanker om hva som ville være mulige utfall av intervjuene. Imidlertid var jeg opptatt av at det var ingen fasit svar i denne problemstillingen og at det kunne komme frem både spennende og nye erfaringer og kunnskaper som jeg ikke hadde forberedt meg på. Samtidig sier teorien at for å få relevant og utfyllende data er det avgjørende at forsker søker kunnskap om fenomenet som skal undersøkes. Økt kunnskap bidrar til at forsker kan stille relevante spørsmål og oppfølgings spørsmål, som igjen vil påvirke hvilke sider ved temaet som kommer i forgrunnen og hvilke som kommer i bakgrunnen. Dette vil være med på å påvirke både datamaterialet og sluttresultatet for forskninger, det er derfor viktig at forsker tar beviste valg (Kvale og Brinkmann, 2019, s.141-142). De tre forskjellige intervjusituasjonene opplevdes på mange måter ganske likt, samtidig ulikt. Jeg gjorde ingen endringer i intervjuguiden, men jeg opplevde at informantene i de tre gruppene trengte ulike ord og begreper for å belyse samme tema.

I selve intervju situasjonen ble det benyttet opptak og notater. Jeg ble anbefalt å bruke Nettskjema.no med app på telefonen. Dette testet jeg flere ganger på forhånd for å sikre meg at lyden som ble tatt opp på telefonen ble lagret på rett sted på nettsiden. Noen av informantene uttrykte litt skepsis til å bli tatt opp på bånd. Jeg prøvde å betrygge de med at det var ukomfortabelt for meg også i begynnelsen og skape litt humor rundt det å høre sin egen stemme på opptak. Videre plasserte jeg båndopptakeren slik at den ikke skulle få oppmerksomheten. Jeg så at etter hvert som informantene ble engasjert i tema, glemte de båndopptakeren og ble mer komfortable.

For å opprettholde sikker oppbevaring benyttet jeg app og nettsiden fra Nettskjema.no. Alle opplysninger vil oppbevares i tråd med De nasjonale forskningsetiske komiteenes (videre referer til som NESH) krav for oppbevaring av personopplysninger og konfidensialitet (NESH, 2021). Alle opplysninger er basert på fritt og informert samtykke.

3.5 Reliabilitet og validitet

Kvalitative studier vil inneholde begrensninger og feilkilder. Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet er faktorer som kan begrense feilkildene (Thagaard, 2019, s.187). Begrepene er nært knyttet til målinger og er derfor omdiskutert i kvalitativ forskning (Thagaard, 2019, s.19). Reliabilitet referer til en kritisk vurdering av studien, et spørsmål om forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte (Thagaard, 2018, s. 187). Det handler om hvor troverdige funnene i studien er (Kvale og Brinkmann, 2019, s.211). Validitet handler om gyldigheten av forskers tolkninger av datamaterialet (Thagaard, 2018, s. 189). Det handler om hvordan intervjuene blir transkribert og hva forsker trekker frem som relevant for sin forskning (Kvale og Brinkmann, 2019, s.212).

I kvalitativ forskning vil gjennomsiktighet og tydelighet gjennom hele prosessen være en viktig del for reliabilitet og validitet. Det må være et tydelig skille mellom primærdata og forskers fortolkninger. Forskerens refleksjoner over egen påvirkning i feltet og den betydningen det har for utvikling av data er en viktig del av reliabilitetsspørsmålet (Thagaard, 2019, s.181). Som tidligere pedagogisk leder er erfaringer og kunnskap med på farge blikket på resultat og funn. Egne perspektiver og kunnskaper kan ikke unngås i en kvalitativ forskning, men en bevist holdning til hvordan dette kan påvirke arbeidet kan legge gode vilkår for forskningens troverdighet. Troverdigheten kan styrkes ved at jeg som forsker viser gjennomsiktighet ved å redegjøre for prosessen for utviklingen av data (Thagaard, 2019, s.182). Samtidig må det teoretiske grunnlaget for analysering og tolkning av data komme tydelig frem for å styrke gyldigheten av resultatene (Thagaard, 2019, s.200).

Når det handler om forskningens overførbarhet er det tolkningen av resultatet som legger grunnlaget (Thagaard, 2018, s. 193-194). Hvordan jeg som forsker benytter teori som forankring når jeg skal tolke og analyser eget datamaterialet har betydning for resultatets overførbarhet. En vanlig innvendig mot kvalitativt forskningsintervju er størrelsen på utvalget. For få informanter gjør resultatet mindre egnet til å generalisere (Kvale og Brinkmann, 2019, s.289). I dette tilfelle handler det ikke om å komme frem til et resultat som skal representere en populasjon, det handler mer om å få innsikt i en liten gruppe informanters tanker og refleksjoner over eget arbeid.

3.6 Analyse

Når alle intervjuene var gjennomført ble lydopptakene transkribert ved hjelp av Nvivo. Teksten som kom ut fra intervjuene ble deretter analysert. Den analytiske prosessen i en kvalitativ metode kan deles inn i to hovedformer for analyse, tematisk tilnærming og kontekstuell tilnærming. Temaanalyser tar utgangspunkt i temaer som er oppstått i prosessen. En kontekstuell tilnærming er opptatt av å analysere fenomenet i den sammenhengen det er en del av (Thagaard, 2019, s.151). Denne metoden krever at forskeren blir fortrolig med hele datamaterialet og har god innsikt over hele innholdet (Thagaard, 2019, s.151). I denne studien ble det en veksling mellom tematisk og en kontekstuell tilnærming.

Resultatene ble analysert opp mot teoretiske perspektiv og satt i sammenheng med observasjoner fra intervjusituasjonen. Når det handler om å forstå et fenomen kan både teoretisk perspektiv og kontekst bidra til forskers forståelse (Thagaard, 2019, s.151-152). Her handlet det om å ha en fin balanse mellom mine forkunnskaper og informantenes forståelse. Selv om mine forkunnskaper er relevant i forhold til flere områder av studien vil informantenes forståelse være hovedfokuset.

Resultatene fra en studie deles ofte inn i kategorier eller tema, denne inndelingen kan gjøre på ulike måter. Den induktive tilnærmingen tar utgangspunkt i tema eller begreper som oppstår som mønster i innsamlet data. Disse mønstrene kan komme av begreper som deltakeren selv bruker eller som forskeren kommer frem til gjennom sine tolkninger og analyser (Thagaard, 2019, s.154). En deduktiv tilnærming tar utgangspunkt i teoretiske begreper og danner tema som kan knyttes opp mot kategorier som informantene bruker. I denne studien er det benyttet en kombinasjon av de to tilnærmingene. Ved hjelp av teoretiske begreper og mønster som kom ut fra data ble det dannet kategorier. Datamaterialet ble delt inn i de ulike kategoriene og deretter gjennom flere ganger. For å sikre at forsker er godt kjent med datamaterialet er det viktig å gjennomlese og studere de transkriberte intervjuene flere ganger (Thagaard, 2019, s.152). Flere gjennomganger kan bidra til at forsker oppdager nye sider ved datamaterialet som kan bidra til endring av kategorier (Thagaard, 2019, s.152).

Samtidig som jeg kategoriserte resultatene sammenlignet jeg det med den teorien jeg hadde valgt. Etter flere gjennomlesninger ble det gjort endringer i både kategorier og i teori. Jeg gjorde også en liten justering av problemstilling underveis. Som tidligere nevnt oppstår kunnskap i interaksjonen mellom forsker og informanter. For meg som forsker oppdaget jeg funn som var som interessante og som var med på å endre fokuset i problemstillingen. Det kan være ulike årsaker til dette. På mange måter kan det handle om meg som intervjuer og de formuleringen som ble gjort i intervjuguiden. På den andre siden vil en gruppesammensetning være med på å styre i hvilken retning samtalen går. For min studie var valget å la informantene styre samtalen en årsak til at problemstillingen ble justert. Samtidig som når du skal studere informantens refleksjoner og tanker i en fokusgruppe vil avbrytelser fra forsker prege samtalen og resultatet i en bestemt retning.

En ulempe ved å dele datamaterialet inn i kategorier er at teksten kan bli løsrevet fra sin opprinnelige sammenheng. En helhetlig vurdering av teksten sammen med egne refleksjoner i form av kommentarer i teksten kan bidra til å forstå meningsinnholdet i hele teksten (Thagaard, 2019, s.154). For å unngå å ta ting helt ut av sammenhengen vekslet jeg mellom dokumenter med hele intervjuet og intervjuet inndelt i kategorier. Etter flere gjennomganger av hele teksten og teksten inndelt i kategorier kom det frem flere interessante perspektiver. Arbeidet videre handlet nå om å reflektere over resultatet på bakgrunn av de teoretiske perspektiver som var nyttige for å besvare problemstilling. Utfra denne drøftingen kan forsker trekke sammen en oppsummering og en konklusjon.

3.7 Forskningsetiske vurderinger

Kvalitative forskningsintervju innebærer nærkontakt mellom forsker og informant. Dette gir forsker tilgang på data som kan knyttes til de personene som deltar i prosjektet.

Personopplysningsloven stiller krav til at alle opplysninger som omhandler opplysninger som kan direkte eller indirekte knyttes til en person skal meldes til Datatilsynet. Datatilsynet har tydelige krav til oppbevaring av aidentifiserende informasjon. I forbindelse med denne studien er meldeskjema for behandling av personopplysninger godkjent av Sikt. Alle informantene vil bli anonymisert og personopplysninger vil bli oppbevart etter kravene fra NESH (Thaagard, 2019, s.24;NESH, 2021).

Forskningsprosessen starter med at forskeren ønsker å få innsikt og ny kunnskap om et fenomen. I dette tilfelle innsikt i og forståelse for hva assistenter tenker om arbeid med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Forskeren har ansvar for at målet for forskningen tar hensyn til verdien i ny kunnskap for samfunnet og tar hensyn til enkeltindividet (Kvale og Brinkmann, 2019, s.96). Det handler ikke om å avsløre mangler på kompetanse hos informantene, men mer om å få et innblikk i hva informantene tenker om eget arbeid. Forsker må stille seg spørsmål om denne nye kunnskapen kan gagne eller skade samfunnet eller menneske (Thaagard, 2019, s.26). Fordeler for deltakere og samfunnet må veises opp mot eventuelle skader forskningen kan påføre enkeltindivid (Thaagard, 2019, s.26).

I denne studien ble det lagt opp til at samtalene i fokusgruppene skulle være en anledning for assistentene til å reflektere sammen, løfte frem egne meninger og trekke frem nyttige arbeidsmetoder. Dette gir deltakerne mulighet for egen utvikling i tillegg til den informasjonen som ble delt med forsker. Imidlertid er det viktig at forsker er bevisst sitt ansvar for at alle deltakere blir ivaretatt og at følsomme og vanskelige tema blir tatt opp med respekt og sensitivitet (Kvale og Brinkmann, 2019, s.49). Et annet relevant punkt er grunnprinsippet om konfidensialitet som skal beskytte deltakerne. På den ene siden gir anonymitet forskeren mulighet til å tolke informantens utsagn uten å bli sagt imot. Dette kan ta vekk muligheten for informantens egen stemme i forskningen. På den andre siden skal forsker beskytte informantenes personvern (Thaagard, 2019, s.26).

Personopplysningsloven stiller krav til at alle opplysninger som omhandler opplysninger som direkte eller indirekte kan knyttes til en person skal meldes til Datatilsynet. Datatilsynet har tydelige krav til oppbevaring av aidentifiserende informasjon. Alle opplysninger i denne studien er basert på fritt og informert samtykke. I informasjonsskrivet kommer det tydelig frem hva som er forskningens formål, hvem som har tilgang til informasjonen, hvordan resultatene skal legges frem og følgene av å delta i forskningen.

4. Resultat

I dette kapittelet presenteres resultatene fra analysen av 3 fokusgruppeintervjuer. Med utgangspunkt i problemstilling og det som kom frem i intervjuene har jeg gjennom tematisk analyse utarbeidet tre kategorier. Disse er: Utfordrende atferd, relasjonsarbeid og forebygging og tiltak. Kategoriene ble jobbet frem gjennom en abduktiv analyse prosess der analyse av datamaterialet og teoretisk forankring har hatt gjensidig innvirkning på hverandre (Thagaard, 2019, s. 184). Studiens funn vil bli lagt frem ved hjelp av sitater og gjenfortellinger fra intervjuene. Sitatene er anonymisert og markeres med kursiv. I denne sammenhengen er det ikke nødvendig å skille informantene fra hverandre da det ikke handler om å sammenligne, men om å innhente informasjon om en gruppe ansatte i barnehagen.

4.1 Utfordrende atferd

For å etablere en felles forståelse for begrepet og få innsikt i informantenes kunnskap startet alle gruppene med en refleksjon. Da informantene ble bedt om å legge frem sine tanker om utfordrende atferd og hvordan dette kunne vise seg i barnehagen kom de raskt i gang med å sette ord på det som i teorien beskrives som utagerende atferd.

4.1.1 Utagerende atferd

Informantene i alle gruppene beskriver barn som viser utfordrende atferd som barn som biter, slår og klyper. De forteller om barn med høyt energinivå, barn som ikke kan sitte stille når det er forventet og barn som uttrykker frustrasjon. Den ene informanten forklarer det på denne måten:

«Jeg tenker på barn som er fysiske, som slår istedenfor å bruke ordene».

En annen informant uttrykker det på denne måten:

«Barn som slår, biter eller bruker vold kan være utfordrende».

Informantene bruker ord og uttrykk som beskriver en atferd som er fysisk, de har søkelys på de barna som lager mye lyd og som bruker kroppen mye. Dette kan forstås som at fokuset til informantene handler først og fremst om den utagerende atferden og at det er denne

forståelsen de har av begrepet. På samme måte som teorien ser på atferdsvansker som noe som gjentar seg er informantene her inne på det samme:

«Jeg ser på utfordrende atferd som noe som skjer gjentatte ganger og at det er utfordrende for alle de voksne på avdelingen. At det er et mønster».

Dette kan tolkes som at informantene har en forståelse av at begrepet utagerende atferd settes sammen med noe som gjentar seg over tid. I tillegg kommer det frem en forståelse for at utfordrende atferd er en atferd som utfordrer rammer og regler i barnehagen. Det handler om barn som ikke oppfølger de krav og forventinger som stilles av de voksne. Videre forteller informantene om barn som strever med selvkontroll og barn som er sinte. Det at informantene trekker frem ord som beskriver følelser tyder på at de ser en sammenheng mellom barnets atferd og barnets sinnstilstand og temperament. Det kan også tyde på at informantene ser bakgrunn for atferd og er opptatt av hvorfor denne atferden oppstår. For å trekke dette videre viser informantene her at de har kunnskaper om at uønsket atferd har en bakgrunnsforliggende årsak og at de er interessert i å finne ut mer om dette.

4.1.2 Sårbare barn og sosial kompetanse

Etter hvert som informantene delte sine tanker om utfordrende atferd, kom det frem flere forståelser av begrepet. Flere eksempler på atferd som kunne oppleves som utfordrende ble beskrevet. En av informantene beskriver det på denne måten:

«Jeg tenker på de barna som er litt utenfor og som sliter med å komme inn i gruppen».

Det er enighet i gruppene om at det er flere sider ved utfordrende atferd. Flere trekker frem at det kan være utfordrende med barn som trekker seg vekk, som er stille og barn som strever med det sosiale. Dette vitner om at informantene har en utvidet forståelse av begrepet.

Eksemplene som kommer frem i samtalen refererer til at informantene har kjennskap til flere sider av utfordrende atferd

Videre blir det drøftet at barn som strever med å finne sin plass i gruppen, barn som stenger andre ute fra lek eller blir utestengt oppleves utfordrende for de ansatte i barnehagen. En av informantene sier dette:

«Utestenging er og utfordrende atferd. Barn som opplever utestenging kan reagere på ulike måter, ved å hevde seg med å få oppmerksomhet eller ved å trekke seg vekk».

Utsagnet er todelt da den første delen handler om barn som stenger andre ute. Dette referer til mobbing som utfordrende atferd. Den andre delen handler om barn som bli utestengt og den reaksjonen barn kan vise på denne opplevelsen. Denne delen av utsagnet henviser til barns reaksjonsmønster på erfaringer og opplevelser og hvordan dette kan komme til uttrykk på flere måter. Dette uttrykker en bevissthet om at det ikke bare er de barna som viser utagerende atferd som er utfordrende. Informantene viser en innsikt og forståelse for at utfordrende atferd kan vises på ulike måter.

4.1.3 Miljø faktorer

Som vist tidligere i resultatene var informantene opptatt av årsaken til utfordrende atferd. Samtalen i alle gruppene tar oss videre til hvordan barns atferd blir påvirket av miljøet både i hjemme og i barnehagen. De uttrykker at barns utfordrende atferd kan være påvirket av flere faktorer og at det kan ha en bakenforliggende årsak til at noen barn oppleves som mer utfordrende enn andre.

«Jeg tenker barn som har det vanskelig på ting som skjer hjemme, liksom fordringer hjemme, skilsmisse, flytting, bytting av barnehage».

Her viser informantene at de har kjennskap til at det kan finnes flere faktorer som påvirker barns atferd. Informantene refererer til at omgivelsene rundt barnet har innvirkning på barnets atferd. De viser en forståelse for at det kan være nyttig å se på sammenhengen mellom det som skjer rundt barnet og barnets atferd. Samtidig som de var opptatt av faktorer utenfor barnehagen viser informantene at det kan være faktorer i barnegruppen. Som informanten her uttrykker:

«Noen ganger kan det være sammensettingen i gruppen som kan føre til at noen barn har mer utfordrende atferd. Vi har hatt barnegrupper som har vært veldig krevende, men så har vi gjort noen endringer i gruppene så har gruppe dynamikken blitt annerledes. Samspillet mellom barna i en gruppe kan være utfordrende. Barn kan endre atferd utfra hvem de er sammen med».

Dette peker til en bevissthet om hvordan individer gjensidig påvirker hverandre og samtidig hvilken betydning miljøet rundt barnet har for barnets sosiale utvikling. Samtidig kan det vise til en kunnskap om barnehagens og de ansattes rolle med tanke på å ivareta barns behov og legge til rette for gode samspillsopplevelser.

Videre kom informantene inn på det som handlet om medfødte egenskaper. En informant sa det ganske direkte:

«Ingen barn er født vanskelige, det er lært fra tilbakemelding fra omgivelsene».

Dette kan tolkes som at informantene har tro på at barns atferd påvirkes av miljøet og at omgivelsene har stor innvirkning på barns utvikling. En annen informant utdypet det på denne måten:

«Barn som har utviklet en atferd som gir negativt oppmerksomhet har lært at dette fungerer. Får du oppmerksomhet for å være en klovn, så er det det du gjør. Men får du oppmerksomhet for det positive du gjør som vil du fortsette med det».

Informantene var enige om at barns atferd gjenspeiler den responsen de får fra omgivelsene. Utsagnet kan forstås som at informanten ser på seg selv og omgivelsene som barnets spill for å danne indre arbeidsmodeller i ulike interaksjoner i barnehagen.

4.2 Relasjonsarbeid

For problemstillingen var det viktig å få informasjon om hvordan informantene jobber med relasjonsarbeid. I tillegg var det interessant å vite hvilke tanker og refleksjoner informantene har om relasjonsbygging og egen rolle i forhold til barn som viser utfordrende atferd.

4.2.1 Relasjonsbygging

Det var stor enighet i alle gruppene om at det å bli kjent med barna var avgjørende. Den ene informanten begrunner det på denne måten:

«Når du kjenner ungen såpass godt at du vet at det har skjedd før så vet du at det kan skje igjen. Da kan du hjelpe barnet med å uttrykke seg på andre måter og være i forkant hvis det oppstår lignende situasjoner».

Informantene var veldig enige om at det var viktig å bruke tid på å bli kjent med barnet og støtte barnet i vanskelige situasjoner. Dette kan tolkes som at informanten ser på seg selv som støttende aktører når barnet er i sårbare situasjoner. Det var enighet om at for å kunne være en støtte må de bli kjent med barnet og hvordan barnet reagerer i ulike situasjoner. Videre drøftet informantene ulike strategier og tilnærminger. Informantene la vekt på at alle barn skulle bli møtt på en god måte. En av informantene la det frem på denne måten:

«Jeg tenker det er viktig å møte barn med kjærlighet og forståelse og tenke at alle er forskjellige individer. Og at det er viktig å gi riktige utfordringer som passer til barnet. Da må du bli kjent med barnet, snakke med barnet».

Dette viser en forståelse for at omsorg og forventninger må tilpasses individet og at det er avgjørende å bruke tid sammen med barnet for å bygge en relasjon. Det viser og en innsikt i at for å tilpasse krav og utfordringer til barnet er det viktig å kjenne barnet. Videre i samtalen kom dette med tid tydelig frem i flere utsagn. Alle informantene var opptatt av at relasjonsbygging var et tidkrevende arbeid. Den ene informanten forklarte det på denne måten:

«Du må komme tett på det barnet, komme under huden. Da kan du ta med bare det barnet og bruke mye tid sammen med det barnet og bygge relasjon med bare det barnet. Når du får mange interaksjoner med barnet så får du en god relasjon».

Fra dette utsagnet kan det se ut som at informantene mente at bare du fikk nok interaksjoner så ble det en bra relasjon. Da informantene drøftet videre kom det frem at det noen ganger ikke er så enkelt. Som informantene her uttaler:

«Barn som trekker seg tilbake og som er vanskelig å komme inn på kan være utfordrende. Du må jobbe hardere for å bygge en relasjon og får de med i samhørigheten. Det er som om de har en mur».

Dette kan tolkes som at informantene har et bevist forhold til at relasjonsarbeid handler om å se barnet, lytte og akseptere barnet. I tillegg viser informantene en forståelse for at det er spesielt viktig å jobbe med relasjonen til barn som viser utfordrende atferd. De drøfter videre i samtalen hvor viktig det er å bygge en god relasjon til de barna som strever med å følge krav og forventinger, de som ikke blir en naturlig del av gruppen og de barna som søker oppmerksomhet gjennom å vise uønsket atferd. Informantene viser en bred erfaring med ulike former for utfordrende atferd og viktigheten av nære relasjoner mellom barn og voksne.

4.2.2 Emosjonell kompetanse

Tidlig i intervjuet beskrev informantene utfordrende atferd blant annet med ord som temperament og aggresjon. Videre i samtalen var informantene opptatt av å anerkjenne og bekrefte barns følelser. Som informantene beskriver her:

«Viktig at vi viser følelser. Vi har alle våre følelser og vi har lov å vise følelsene våre. Barn har ulike dager, de må få lov å sette ord på følelsene og vi må vise at vi bryr oss. Jeg ser du har det litt vanskelige i dag, hva kan vi gjøre?».

Utsagnet kan tolkes som en bevissthet om hvor viktig det er for barnet å få bekreftet følelsene og hjelp til å bearbeide ulike følelser. Informantene viser en forståelse for at barn som viser utfordrende atferd trenger støtte til å bearbeide overveldende følelser og hjelpemidler til å håndtere vanskelige situasjoner.

4.2.3 Foreldresamarbeid

Foreldresamarbeid ble tatt opp i alle fokusgruppene i forlengelsen av samtalen om relasjonsarbeid. Informantene hadde tanker om hvordan et godt foreldresamarbeid påvirket relasjonen til barn. En informant begrunnet det på denne måten:

«Jeg tenker litt på foreldresamarbeidet. Barna blir trygg på deg hvis de ser at du har en god dialog med foreldrene. At vi kan være en tryggbase».

Dette kan vise til at informantene har kjennskap til tilknytningsteori og hvordan trygghet er viktig for å bygge en god relasjon. Videre var det flere informanter som delte denne forståelse av at foreldresamarbeid var en viktig del i relasjonsbygging. Det kom flere støttende uttalelser om hvordan trygghet og åpenhet mellom personalet og foresatte skaper en trygg atmosfære i barnehagen. Informantene viste en innsikt i at foreldresamarbeid noen ganger kan være utfordrende. Det var enighet i alle gruppene at det var viktig å tenke på tid og sted når vanskelige samtaler skulle tas med foreldrene. Informantene hadde flere tanker om tilknytning. En informant uttrykket det på denne måten:

«De barna som kanskje ikke har trygg tilknytning hjemme. Barn som vokser opp med omsorgssvikt, vold, rus og psykisk vold. De kan jo ha en annen tilknytning til oss i barnehagen enn det de har til foreldrene».

Dette kan tolkes som at informantene har kjennskap til at det finnes flere former for tilknytning og at barn kan ha ulik tilknytning til forskjellige voksne. På samme tid var informantene opptatt av hvordan de kunne avdekke barns tilknytningsmønster gjennom observasjon og at dette var et punkt de selv kunne tenke seg å få mer kompetanse på. Ønsket om mer kunnskap på området begrunnet de med at det handlet om å bli kjent med barnet og bygge en god relasjon.

Refleksjonen videre handlet om hvordan de kunne være veiledere og gode støtte spillere for foreldre. En informant forklarte det på denne måten:

«Det er viktig å trygge foreldrene at vi er her for deg og ditt barn. Jeg ser at barnet ditt har det vanskelig nå, men jeg er her. Vi trygger foreldrene med at vi er trygge i vår rolle».

Dette kan peke til trygghet på egen rolle i barns liv og hvordan samarbeid kan bedre barns oppvekst vilkår. Samtalen om foreldresamarbeid gikk i flere retninger, men handlet hovedsakelig om hvordan godt samarbeid mellom hjem og barnehage gav gode vilkår for å bygge relasjoner med barn.

4.3. Forebygging og tiltak

Selv om informantene delte refleksjoner og tanker underveis gjennom hele intervjuet viste det seg at samtalen ble preget av tiltak og forebygging på handlingsnivå. Alle informantene hadde gode eksempler på hvordan de jobbet i hverdagen, på avdelingen, i barnehagen og i samarbeid med andre instanser.

4.3.1 Tiltak på avdelingsnivå

Mange av tiltakene som informantene trakk frem handlet om generelle tiltak for hele gruppen. De snakket om hvordan de forebygget uro i gruppen ved å dele inn i mindre grupper. Hvordan de tilrettelegger for inne og ute aktiviteter og hvordan de best mulig får gode overganger. En informant forteller om hvordan de håndterer overganger:

«Når vi har overgangssituasjoner så velger vi ut noen få aktiviteter som barna kan velge mellom for at overgangen ikke skal bli kaos. Når vi voksne vet hva vi skal gjøre og har kontroll på dagene våre så blir det roligere på avdelingen».

Informantene viser en forståelse for hvordan forberedelser kan virke forebyggende for barn som strever i overgangssituasjoner. Samt en innsikt i hvordan voksne som har kontroll og tar ansvar påvirker atmosfæren på avdelingen.

Andre tiltak og forbyggende arbeid som blir nevnt er voksne som lytter, er til stede og er lydhøre overfor barns behov og interesser. En annen informant uttrykket dette slik:

«Jeg hadde en gutt på avdelingen tidligere som satt med knyttet hender og ville ikke ha kontakt med de voksne. Da måtte jeg finne en måte å møte han uten å trampe over i hans sone. Han satt i garderoben og ville ikke komme inn på avdelingen. Da gikk jeg bort og latet som jeg ringte på og spurte om noen var hjemme. Gutten svarte nei. Dette gjorde jeg flere ganger etter hvert kom smilet mer og mer. Til slutt var han «hjemme» og ville komme inn på avdelingen. Det viser hvor viktig det er å møte hvert enkelt barn på deres premisser».

Gjennom denne praksisfortellingen viser informanten sin erfaring med å tilnærme seg et barn som strever. Informanten viser hvordan den voksne tar ansvar for situasjonen, viser omsorg og tilrettelegger for at barnet skal få tid.

4.3.2 Tiltak på barnehage nivå

Tiltak og forebyggende arbeid som informantene delte varierte mellom flere nivåer. I noen av gruppene var det noe usikkerhet om det var tiltak som avdelingen brukte eller om dette var noe hele barnehagen var enige om. På spørsmålet om de hadde felles strategier for å håndtere barn som viser utfordrende atferd svarte den ene informanten:

«Vi har egentlig ikke noen felles strategier for hele barnehagen, det er mer en avdeling som jobber med dette og har mer utfordringer enn de andre».

Det var ikke enighet i gruppen om denne uttalelsen og det førte til videre refleksjoner sammen. De andre i gruppen kom opp med flere tiltak og det ble enighet om at de hadde en felles strategi, men det handlet ikke direkte om barn som viser utfordrende atferd. Flere av de forslagene som ble lagt frem handlet om generelle forebyggende tiltak. Som dette:

«Så har vi et tiltak med musikkksamling før barna begynner i barnehagen. For at vi skal bli kjent med både foreldre og barn før de begynner. De kan og komme på besøk i barnehagen før de begynner. Det er et tilvenningstiltak vi har for alle som skal begynne i barnehagen».

Samtalen basert dette utsagnet handlet om å skape en trygghet rundt barnet og bygge et godt grunnlag for gode relasjoner. Informantene uttrykte at trygghet og gode relasjoner var forebyggende for utfordrende atferd. Dette er generelle tiltak og forebyggende arbeid for alle barn i barnehagen og er ikke direkte knyttet til barn som viser utfordrende atferd.

Videre i alle gruppene ble det lagt frem generelle tiltak som personalmøter, avdelingsmøter og Bua/assistent møter. Det er flere ting som spiller inn når informantene tolker og svarer på spørsmål fra forsker. I denne situasjonen viste det seg at uttalelsen førte til en god diskusjon mellom informantene som førte til opplysninger om samarbeidet begge barnehagene har med PPT.

4.3.3 Samarbeid med andre instanser

Alle gruppene var begeistret for samarbeidet med PPT. Dette handlet om faste veiledninger med en fast person fra PPT. Den ene informantene forklarte det sånn:

«Vi har faste veiledninger med PPT. Der tar vi opp ting som vi synes er utfordrende og får tips om tiltak og strategier. Det har vært veldig nyttig».

En annen informant utdypet det på denne måten:

«Da har vi tatt opp for eksempel et barn som du har slitt litt med selv, en situasjon. Så har vi jobbet veldig med den situasjonen og hva kan vi gjøre neste gang for at det skal bli bedre. Sånn har vi jobbet med kollegaveiledninger i flere år».

Dette viser at informantene har erfaring med å reflektere over utfordrende situasjoner og finne tiltak. Videre viser det at informantene er opptatt av å finne løsninger i barnehagen, de er opptatt å forbedre seg selv og egne arbeidsmetoder.

Alle gruppene var enige om at den voksne har ansvaret for relasjonen mellom barn og voksne. Uttalelsene handlet om hva de voksne kunne gjøre og hvordan deres atferd påvirket barna. Fortsatt handlet samtalene om generelle tiltak og forebyggende arbeid for alle barn i barnehagen.

4.3.4 Autoritative voksne

Alle gruppene var opptatt av hvordan relasjonen mellom voksne og barn var den voksnes ansvar. Informantene brukte begreper som tydelige og varme voksne. En informant forklarte det på denne måten:

«Vi har ansvaret i relasjonen, vi tar på ledertrøyen. Her er jeg og jeg har kontroll på dette. Vi setter grenser på hva barn kan bestemme, samtidig som at barnet skal ha medvirkning og føle at de er en del av et fellesskap».

Dette kan tolkes som at informantene har god kjennskap til det autoritative perspektivet og hvordan den voksne kan legge til rette for god utvikling. Samtidig viser informantene en forståelse for at barn skal ha medvirkning og være inkludert i et fellesskap. De øvrige informantene i gruppen nikket samtykkende og støttet opp under utsagnet med flere kommentarer som:

«Vi må tenke på barnets beste, vi må være trygge på at vi vet hva som er bra for barnet, vi må ta ansvar og være trygge i oss selv».

Det viser til en bevissthet rundt voksenrollen og hvordan den autoritative voksne kan skape trygghet. Det var bred enighet i alle gruppene at voksne som tok ansvar og hadde tydelige grenser var forebyggende for utfordrende atferd og et godt tiltak for å bygge gode relasjoner.

Videre forklarte alle gruppene at de hadde brukt mye tid på voksenrollen og den autoritative voksne på felles møter.

«Vi bruker mye tid på voksenrollen, den autoritative voksne. Vi har snakket mye om hvordan vi møter barna, inn toning, vi er sensitive, påkoblet. Vi er varme, men har tydelige grenser».

Dette kan tyde på at informantene har fått mye informasjon og oppfølging i forhold til den autoritative voksenrollen. De viser at de har kjennskap til og kan benytte seg av ulike begreper og uttrykk. Videre kan det tolkes som at dette er noe de har jobbet mye med og at

det er noe som de opplever som nyttig i hverdagen. Informantene uttrykker at det er relevant for arbeidet med trygge og gode relasjoner. De uttaler at det er forbyggende for uønsket atferd at barn har en tryggetilknytning til de voksne i barnehagen som igjen fører til en god relasjon.

4.3.5 «Banking time»

Flere av informantene nevnte «banking time» både ved å nevne selve uttrykket og med forklaringer, som denne informanten:

«Jeg har sett at det kan være nyttig å finne ut hva barnet interesserer seg for, sette i gang små prosjekter i små grupper med utgangspunkt i barnets interesserer».

En annen informant forklarer det sånn:

«Vi må finne nøkkelen til enkelt barn ved å finne ut hva som interesserer de, hva som ligger bak atferden».

Dette kan tolkes som at informantene både har kjennskap til «banking time», hvordan dette fungerer som både tiltak og forebyggende, og bruker dette selv i hverdagen. Ut fra samtalen i alle gruppene virket det som at alle opplevde dette som nyttig.

4.4 Oppsummering

Flere av funnen viser at informantenes kunnskap og kompetanse stemmer overens med teoriens beskrivelse av barn som viser utfordrende atferd. Samtidig viser resultatene noe mangler når det kommer til stille barn, diagnoser og bakenforliggende årsaker til utfordrende atferd. Dette kan føre til at andre former for utfordrende atferd som er mindre synlig ikke blir oppdaget. Sårbare barn som av ulike årsaker er stille eller tilbaketrukne vil ikke få den veiledning eller oppfølging de har behov for da dette ikke blir lagt merke til som utfordrerne atferd.

5.Drøfting

Oppsummeringen av resultatene viser at det er flere funn fra intervjuene som er interessante å drøfte. Formålet med dette kapittelet er å drøfte hvordan assistentene arbeider med å bygge gode relasjoner til barn som viser utfordrende atferd og hvordan dette sammenfaller med det teori og tidligere forskning ser på som nyttige metoder.

5.1 Barn med utfordrende atferd

Personalets tanker, innstilling, kunnskap og kompetanse har betydning for samspillet mellom voksne og barn i barnehagen (Roland et al., 2016, s.166). De ansatte i en barnehage har ulik erfaring, kompetanse og personlighet, dette vil være med på å påvirke hvordan de oppfatter barns atferd og hvordan de responderer på barns atferd.

5.1.1 Utagerende atferd

I første del av resultatet kan det tilsynelatende se ut som at informantene har en felles forståelse om at utfordrende atferd handler om urolig og aggressiv atferd. Informantenes beskrivelser kan sammenlignes med det Ogden (2022) beskriver som utagerende atferd. Informantene uttaler at de opplever utfordrende atferd som noe negativt både for barnet og for omgivelsene. Denne forståelsen av utfordrende atferd deles av Ogden(2022) som forklarer utagerende atferd som fysisk eller verbal atferd som skaper negative konsekvenser for utøver og omgivelser (Ogden, 2022, s.12). I tillegg hevder Berkowitz (1993) at dette er en atferd som er relativt stabil over tid. Informantene beskriver dette som at de ser et mønster i barnets atferd, noe som gjentar seg. Funn fra intervjuene viser at informantenes forståelse av utfordrende atferd samsvarer med teoriens forståelse av utagerende atferd. Samtidig uttaler Tremblay (2004) at småbarnsalderen er den mest fysisk aggressive perioden. Det kan tenkes at flere av situasjonene informantene beskriver handler om nettopp denne fysisk aggressive perioden i barns liv. Barn i denne alderen mangler kognitiv og sosial modenhet som er med på å hemme aggresjon mot andre. Barnet må lære å regulere seg selv gjennom korreksjon fra voksne (Størksen, 2018, s.98-99). Den atferden som beskrives i resultatene handler ikke om alvorlige atferdsvansker som krever mer oppfølging, men om barn som med litt veiledning kan finne nye handlingsmønstre og dermed tilpasse seg barnehagelivet.

På samme tid trekker informantene inn selvregulering og sinne. Dette kan sammenlignes med det Roland (2021) beskriver som utfordringer med temperamentet. Barn som strever med et krevende temperament har utfordringer med å håndtere intense emosjoner (Roland 2021, s.59). Informantene beskriver situasjoner der de anerkjenner barnets følelser og hjelper barnet med å sette ord på sterke følelser. I de tilfeller der barn strever med selvregulering vil det være avgjørende å ha en trygg voksen som kan støtte barnet til å håndtere situasjonen (Roland, 2021, s.59). Med andre ord viser resultatene at assistenes tanker om å støtte barn som strever med sterke følelser sammenfaller med det teorien beskriver som støtte til selvregulering.

Ifølge Holland (2013) er det flere former for utagerende atferd som kan føre til alvorlige atferdsvansker. På mange måter kan resultatene i denne forskningen sammenlignes med det som betegnes som mindre alvorlig eller moderate atferdsvansker. Selv om informantene bruker begreper som å slå, bite og lugge som sammenfaller med det Holland (2013) beskriver som alvorlige atferdsvansker (Holland,2013, s.22). Handler det her om som Tremblay (2004) hevder barn i sin mest fysisk aggressive periode. Alvorlighetsgraden av barnets atferd må ses i sammenheng med barnets alder og barnets evne til å lære nye handlingsalternativer for å løse konflikter (Tremblay, 2004). Imidlertid er det relevant å løfte frem assistenes forståelse av at barns atferd læres gjennom den responsen de møter i omgivelsene. På samme måte som Drugli (2018b) trekker frem positivt samspill mellom barn og voksne som en beskyttende faktor er assistene opptatt av hvordan barns atferd blir preget av og preger miljøet de er en del av (Drugli, 2018b, s.235).

Det som ikke kommer frem i intervjuene er den atferden som betegnes som alvorlige atferdsvansker og som oppfyller krav til diagnoser. Det kan være ulike grunner til at dette ikke kommer frem i intervjuene. Fokusgruppeintervju har svakheter og styrker og en av svakhetene er at det er de tema som informantene selv bruker mest tid på som viser best igjen i resultatet. Andre grunner til at dette ikke blir tatt opp kan være informantenes erfaring med og kunnskap om diagnoser og alvorlige atferdsvansker er begrenset.

5.1.2 De stille barna

Ved videre bearbeidelse av resultatene fra intervjuene viser det seg at noen av uttalelsene kan settes sammen med andre former for utfordrende atferd. Selv om hovedvekten av funn handler om utagerende atferd viser informantene en noe mer utvidet forståelse av begrepet utfordrende atferd når de selv trekker inn barn som er stille.

Det kan virke som at assistene har noe kunnskap og erfaring med barn som viser utfordrende atferd ved å trekke seg vekk fra gruppen eller være mindre aktiv i det sosiale samspillet i barnehagen. Imidlertid er utsagn som omtaler innagerende atferd færre og samtalen er preget av noe mer usikkerhet.

Det kan være ulike årsaker til at barns atferd ikke blir oppfattet som utfordrende. Årsaken kan ha sammenheng med at denne type atferd ikke har negativ konsekvens for andre barn i gruppen, det oppfattes ikke som forstyrrende for de voksne i barnehagen (Paulsen og Bru, 2016, s.29). Samtidig viser resultatene i Rapport – 85 (Alvestad et al., 2019) at de barna som er aktivt deltakende i lek både får positive, støttende og korrigerende kommentarer i motsetning til de passive barna som får mindre oppmerksomhet fra personalet (Alvestad et al., 2019, s.50). Dette støttes av Drugli (2012) som uttrykker at tilbaketrunkne barn påkaller seg betydelig mindre oppmerksomhet enn mange andre barn som er mer krevende. Dette kan føre til at stille barn forsvinner i mengden og tar selv mindre initiativ til kontakt med de voksne (Drugli, 2012 s.79-81). Sett i sammenheng med teorien er det ikke overraskende at resultatene her viser at informantene bruker mindre tid og færre ord på å beskrive de stille barna.

5.1.3 Oppsummering

Funn i denne studien viser at assistene har en forståelse av begrepet utfordrende atferd som på mange områder sammenfaller med teoriens beskrivelser. Imidlertid mangler det noe informasjon om assistenes kunnskap og kompetanse når det handler om diagnoser og alvorlige atferdsvansker. Dette kan ha flere årsaker. På den ene siden er det ifølge rammeplanen pedagogisk leder som har det pedagogiske ansvaret og ansvaret for å veilede og sørge for at alle barn får den oppfølgingen de har rett på ifølge rammeplan og barnehageloven (Kunnskapsdepartementet, 2017). Denne studien har hentet inn tanker og refleksjoner fra assistenter. På den andre siden kan det handle om utformingen av intervjuguide, ordvalg og begreper. Et intervju er avhengig av både forsker og informanter når det skal brukes til å

belyse et tema. Forskers erfaring og kunnskap har innvirkning på resultatet (Kvale og Brinkmann, 2019, s.84.) Med andre ord kan ikke funn si at assistene har denne kunnskapen, men det kan heller ikke med sikkerhet fastslås at de ikke har denne kunnskapen. Assistene kan beskrive og kjenne igjen utagerende atferd. På samme tid viser funn i denne studien mindre innsikt i og forståelse for barn med innagerende atferd. Resultatene viser noe sammenfall med teoriens beskrivelser av innagerende atferd, men mindre enn resultatene som handler om utagerende atferd.

I forhold til miljøfaktorer og individuelle egenskaper viser funn at assistene har noe innsikt i og kunnskap om hvordan barnet og omgivelsene påvirker hverandre. De har en bevisst holdning til hvordan denne gjensidige påvirkningen virker inn på relasjonelle forhold mellom barn og voksne i barnehagen.

5.2 Relasjonsarbeid

Pianta (1999) hevder at relasjonen mellom barn og voksne har betydning for barns utvikling (Størksen, 2018, s.93-94). Funn i denne studien viser at assistentene benytter seg av flere ulike tiltak for å bygge gode relasjoner med barn. Tiltak som kommer frem i resultatene er rettet både mot forebyggende arbeid og håndtering av ulike hendelser og uønsket atferd. Metodene som assistene selv viser til i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd kan relateres til strukturkvalitet og prosesskvalitet.

5.2.1 Interaksjoner

Et av tiltakene informantene presenterer handler om å få mange interaksjoner. Her er det relevant å vise til Pianta og kollegaer (2012) og deres synspunkter på kvalitet i interaksjoner (Roland, 2021, s. 32). I denne sammenhengen viser funn i studien at assistene jobber mot å bygge gode relasjoner gjennom å sette søkelys på kvaliteten i interaksjonene. Assistene legger vekt på forståelse for barns ulike måter å uttrykke seg på og at det er avgjørende å bli kjent med barnets handlingsmønster. Samtidig viser de forståelse for og innsikt i at barn er ulike individer som trenger ulik tilpassing. Imidlertid kommer det ikke så tydelig frem om dette er generelle tiltak som benyttes for å bygge gode relasjoner med alle barn.

På den ene siden kan noen av funnene peke i retning av tiltak i forhold til barn som viser utfordrende atferd. Der det handler om å bli kjent med barnet, barnets handlingsmønster og bruke tid sammen med barnet. Som Baumrind (1991) viser til i sin teori om autoritative voksne, er balansen mellom omsorg og krav avgjørende spesielt for barn som viser utfordrende atferd (Roland, 2021, s.62-63). Kjennskap til barnets tidlige erfaringer bidrar til at de voksne kan tilpasse krav og forventinger til barnets modenhetsnivå. Ved å tilegne seg kunnskap om barnet og oppvekstmiljøet vil de ansatte i barnehagen gå inn i relasjonen med informasjon som kan bidra til forståelse og tilpassede forventinger til barnet (Roland, 2021, s.20-21). På den andre siden kan funn indikere at flere av tiltakene som nevnes er rettet mot god kvalitet i interaksjonen med alle barn. Sett i sammenheng med arbeidet med den inkluderende kulturen i barnehagen er tiltak som er rettet mot hele gruppen forenelig med det Nordahl et al. (2018) ser på som gode vilkår for inkludering og læring i barnehagen (Nordahl et.al., 2018, s. 233).

Styrken med et inkluderende perspektiv er at alle barn blir møtt av en voksen som er bevisst på kvaliteten på interaksjonen uavhengig av barnets utgangspunkt. Andre fordeler med et inkluderende perspektiv er at tiltak og forbyggende arbeid som er rettet mot barn som viser utfordrende atferd er forenelig med det som beskrives som gode vilkår for læring og utvikling (Løken et al., 2024, s.92). Svakheten er at det i flere tilfeller kan være vanskelig å fange opp de barna som faller utenfor (Drugli, 2012, s.80). Noen barn krever mer aktiv oppfølging og voksne som er spesielt oppmerksomme, da noen barn av ulike årsaker ikke selv tar initiativ til kontakt med voksne (Alvestad et al., 2019, s.24). Kunnskap og erfaring med barn som ikke selv tar initiativ til kontakt vil bidra til at de voksne er mer observante på at det kan være årsaker til at barn ikke tar kontakt eller oppfattes som stille (Paulsen og Bru, 2016, s.33). På samme måte vil kartlegging og observasjoner bidra til at barn med innagerende atferd blir oppdaget og dermed kan få flere interaksjoner med voksne (Paulsen og Bru, 2016, s.37).

Funn i denne studien viser at assistene har erfaring med og kunnskap om hvordan barnets atferd blir påvirket av miljøet. Assistene forteller om hvordan de legger til rette for gode interaksjoner mellom barn og voksne og hvordan de ser på samspillet mellom barna. Samtidig viser resultatene mindre tiltak i forhold til de barn som ikke selv tar initiativ til interaksjoner med voksne. Det er allikevel viktig å påpeke at tiltakene som presenteres sammenfaller med det teorien beskriver som gode vilkår for samspill mellom voksne og barn som viser utfordrende atferd.

5.2.2 Foreldresamarbeid

«*Barna blir trygg på deg hvis de ser at du har en god dialog med foreldrene*» (sitat informant).

Sitatet kan tolkes som at assistenten her ser på godt samarbeid med barnets hjem er et nyttig verktøy i arbeidet med å bygge gode relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen.

Foreldresamarbeid blir omtalt som en viktig faktor i barnets utvikling og har direkte innvirkning på barnets hverdag og utvikling (Glaser, 2018, s.241). Assistene i denne studien var opptatt av hvordan et godt samarbeid mellom barnehagen og hjemmet var betydningsfullt i arbeidet med å bygge gode relasjoner. Konkrete tiltak som blir nevnt handler om rutiner og avklaringer i forhold til tilvenningsperioden, overgangen mellom barnehagen og hjem og de vanskelige samtale. På samme tid trekker Glaser (2018) frem at gode rutiner i overgangen mellom barnehage og hjem bidrar til forutsigbarhet for både foresatte og barn (Glaser, 2018, s.250).

Funn i denne studien viser hvordan assistene jobber med relasjonen til foresatte som et tiltak og forbyggende i arbeidet med relasjonen til barn. Assistentens utsagn bærer preg av erfaring og kunnskap om hvordan trygge og tydelige voksne i barnehagen kan gi foresatte en forsikring om at deres barn blir ivaretatt. Den følelsesmessige tilknytningen foresatte har til barnet kan ikke erstattes av barnehagen, men barnehagen kan komplimentere omsorgen for barnet gjennom en profesjonell omsorg (Glaser, 2018, s.252). Med andre ord skal barnehagen i samarbeid med foresatte ivareta barnets behov for omsorg og oppfølging.

Videre sammenfaller funn fra studien med det Alvestad et al. (2019) betegner som kjennetegn på god kvalitet i barnehagen. Tiltak som kan bidra til gode relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen er blant annet positivt samspillsmønster mellom de voksne og foresatte. Gode rutiner rundt tilvenning, innhenting av nyttig informasjon og tydelige forventninger er tiltak som bygger gode relasjoner mellom barnehage og hjem. Trygg tilknytning til personalet i barnehagen er tiltak som kan bidra positivt i arbeidet med å bygge gode relasjoner mellom barn og voksne (Drugli, 2018a, s.66).

I forhold til foreldresamarbeid viser funn flere tiltak som bedrer kommunikasjonen mellom barnehagen og foresatte. Videre viser funn assistenter som er bevist sitt ansvar for å ivareta og imøtekomme barn og foresattes behov for trygghet og omsorg. Dette er relevant da teorien beskriver dette samarbeidet som avgjørende for relasjonen mellom voksne og barn, spesielt barn som viser utfordrende atferd. Imidlertid viser ikke funn i denne studien like tydelig hvordan assistene spesifikt jobber med foreldresamarbeid i de tilfeller der barnet viser utfordrende atferd.

5.2.3 Trygg tilknytning

Assistene i studien hevder at de har noe kjennskap til tilknytningsteorien. De uttrykker et ønske om mer kompetanse på området da de ser på dette som et nyttig tiltak i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Funnt i studien viser hvordan assistene jobber med å bygge gode relasjoner ved hjelp av trygge og omsorgsfulle voksne. Sett i sammenheng med tilknytningsteorien viser assistene hvordan de forbygger uro og u hensiktsmessige handlingsmønstre ved å være tydelige og omsorgsfulle voksne. På samme måte som Pianta og Kollegaer (2012) er opptatt av tilstedeværelse og voksne som er tett på er Bowlby og Ainsworth (1973) opptatt av det sensitive samspillet mellom barnet og omsorgspersonen (Drugli, 2018a, s. 56-61).

Assistene i denne studien uttrykker at den voksnes evne til å speile barnets følelser og uttrykke emosjonell støtte bidrar til at barn som viser utfordrende atferd lettere kan håndtere vanskelige situasjoner. I likhet med Mead (1934) er assistene her opptatt av at hvordan barnet blir møtt av de voksne påvirker relasjonen (Tholin, 2018, s.212). Sett i sammenheng med Meads (1934) speilingsteori gir assistene i studien inntrykk av å ha et bevist forhold til det ansvaret og den rollen de har som gode forbilder og omsorgspersoner for barn i barnehagen. De uttrykker at de ønsker å ta barns følelser på alvor og at det er viktig å speile barns følelser og støtte barn som strever med å regulere sterke følelser. Med andre ord kan en trygg voksen hjelpe barnet med å regulere atferd og følelser og utvikle et hensiktsmessig handlingsmønster. Assistene viser hvordan de jobber med å bygge trygg tilknytning gjennom å støtte barn som strever med å regulere sterke følelser. Dette kan i mange tilfeller bidra til å forbygge uønsket atferd (Drugli, 2018a, s.66-67).

Videre viser funn hvordan assistene benytter hverdagsrutiner, små grupper og felles strategier for å bygge tillit og trygghet mellom barn og voksne. Strukturelle forhold som rutiner er en av flere ting som kommer frem som tiltak når det gjelder å arbeide med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Forutsigbarhet skaper gode vilkår for trygg tilknytning Drugli, 2018a, s.58).

Denne studien viser funn som kan si noe om hvordan assistene benytter ulike tiltak som skaper gode vilkår for trygg tilknytning. Studien viser ikke noe om assistentens kunnskap om tilknytningsteorien utover det som kommer frem i intervjuene. Det som kommer frem i studien er at assistene selv ønsker mer kunnskap og kompetanse i forhold til ulike tilknytningsmønstre og uttrykker at dette hadde vært nyttig i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Å ha kunnskap om ulike former for tilknytning og de handlingsmønstrene som kan oppstå på grunn av dette vil bidra til at assistene i barnehagen lettere kan gjenkjenne atferdsmønstre og respondere adekvat (Drugli, 2018a, s.73).

Assistentens kunnskap på området ble ikke etterspurt i denne studien da det handlet om å få frem ulike tiltak assistentene benyttet i relasjonsarbeidet. Det kan allikevel være på sin plass å påpeke at dette er et område som er betydningsfullt i forhold til utvikling av gode relasjoner mellom barn og voksne.

5.2.4 Autoritative voksne

«*Det er vi voksne som har ansvar i relasjonen: her er jeg, jeg har kontroll*» (sitat informant).

Sitatet sier noe om holdningene til assistene som kom frem i intervjuene. Det var tydelig i alle gruppen en bevisst holdning til hvem som er ansvarlig i relasjoner med barn. Assistene uttrykker en bevist holdning til det ansvaret de har som voksne i barnehagen.

Resultatene viser at assistene i denne studien har god kjennskap til den autoritative voksne og hvordan dette kan påvirke barns atferd. Assistene hevder selv at de har kjennskap til og benytter seg av teorien bak den autoritative voksenstilen. Baumrind (1991) viser med sin modell hvordan de ulike voksenstilene beveger seg på de to dimensjonene kontroll og relasjon (Roland, 2021, s.20-21). Assistene uttrykker hvordan varme og tydelige voksne har kontroll over relasjonen og er ansvarlige for samspillet mellom barn og voksne. På samme tid som

resultatet viser at assistene har god kjennskap til teorien viser ikke funn i studien like tydelig hvordan assistene bruker dette i forhold til barn som viser utfordrende atferd. Igjen viser funn hvordan assistene bruker tiltak som generelle forbyggende tiltak for hele gruppen. Dette kan handle om den inkluderende kulturen i barnehagen og rammeplanens krav til tilpasset allmenpedagogisk tilbud (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Sett fra en annen synsvinkel kan en se tendenser til hvordan de bruker tiltak rettet direkte mot barn som viser utfordrende atferd når de kommer inn på «banking time». Assistene forteller om hvordan de jobber for å få kontakt med enkelte barn gjennom å bli kjent med barnet og barnets interesser. Dette kan tolkes som at assistene bruker «banking time», små grupper og barns medvirkning som tiltak rettet mot barn som viser utfordrende atferd.

Funn i studien viser at informantene har jobbet mye med den autoritative voksenrollen og den innvirkning den har på barns atferd. Informantene uttrykker tydelig at dette er tiltak som blir brukt i det forebyggende arbeidet på avdelingene. Videre viser funn noe mer tilrettelagte tiltak for barn som viser utfordrende atferd i form av «banking time» og inndeling i mindre grupper.

5.2.5 Strukturelle forhold

«Det oppleves som trygt for barna at vi har gode rutiner og dagsplaner. De vet hva som skal skje, det er forutsigbarhet» (Sitat informant).

Sitatet fra assistene kan tolkes som et uttrykk for at forutsigbarhet er et tiltak som benyttes i arbeidet med relasjoner. Et av flere virkemidler for å bygge gode relasjoner mellom barn og voksne i barnehagen er forutsigbarhet (Drugli, 2018a, s.58).

Funn i studien viser at i arbeidet med å bygge gode relasjoner mellom assistenter og barn som viser utfordrende atferd benyttes virkemidler som rutiner og struktur i hverdagen. Assistentene viser hvordan de ved hjelp av faste rutiner i overgangssituasjoner skaper trygghet og ro gruppen. Forbyggende arbeid har til hensikt å gi barn positive mestringsopplevelser og unngå de situasjonene der barnet strever med regulering og uhensiktsmessige atferdsmønstre (Roland et al., 2016, s.170). Fordelen med faste rutiner er at barnet vet hva som forventes og hva som skal skje, det er en trygghet i forutsigbarheten.

Ulempen kan være at de ansatte blir fastlåst i rutinen og i mindre grad tilpasser seg barnets behov og initiativ. Det kan bety at det relasjonelle forhold får mindre plass i hverdagen til fordel for strukturelle forhold (Alvestad et al., 2019, s.61). Samtidig har barnehagens strukturelle kvalitet stor innvirkning på barnets utvikling. Hvordan barnehagen fordeler og utnytter sine ressurser har innvirkning på barnets miljø (Alvestad et al., 2019, s.63).

På samme tid viser Bjørnstad og Os (2018) at personalets kunnskap og kompetanse har betydning for relasjonen mellom voksne og barn. Funn viser hvordan barnehagene som er en del av denne studien benytter ressurser utenfra som tiltak i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Begge barnehagen har systematisk tilgang på veiledning fra PPT der de tar opp utfordrende situasjoner i barnegruppen. Denne systematiske bruken av kunnskap og kompetanse utenfra kan anses å være et bidrag som ikke bare gagnar barnet direkte det bidrar til å heve kompetansen blant personalet. Forskingen viser at personalets kunnskap og kompetanse er viktig for å sikre god kvalitet i barnehagen (Alvestad et al., 2019).

Funn viser at i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd benytter assistentene ulike metoder relatert til strukturelle forhold. Metoder som blir nevnt handler om rutiner, overganger og fordeling av ressurser. Videre viser funn i denne studien hvordan assistene får systematisk tilgang på veiledning fra samarbeidspartnere utenfor barnehagen.

5.2.6 Intersubjektivitet

«Jo mer vi reflekterer sammen og blir bevisste, deler med hverandre, jo bedre blir vi som voksne i barnehagen» (Sitat informant). Flere av assistene uttrykket hvordan refleksjoner i fellesskap bedret felles praksis og egen kompetanse. Assistene hevdet at det å sette av tid til å løfte frem egne tanker og refleksjoner og drøfte det i fellesskap bidrar til å utvikle kunnskap og kompetanse hos de voksne i barnehagen.

I det autoritative klima viser Roland (2021) til betydningen av en felles forståelse. Å utvikle en felles grunnforståelse skaper gode forutsetninger for at personalet i barnehagen blir mer konsistente i hverdagen (Roland, 2021, s.51). Funnene viser at assistene i denne studien har et felles språk for utagerende atferd. Mange av de samme begrepene går igjen når assistene skal

beskrive hva de forstår med utfordrende atferd. Som vist tidligere i drøftingen sammenfaller dette med det teorien beskriver som utagerende atferd. Når det gjelder en mer utvidet forståelse av begrepet utfordrende atferd viser resultatene mer sprikende beskrivelser. Dette kan ha sammenheng med at «de stille barna» i følge Drugli (2012) ikke får samme mengde oppmerksomhet (Drugli, 2012, s.80). Dermed er det brukt mindre tid på å finne et felles språk for å beskrive de barna som viser utfordrende atferd på andre måter enn ved utagerende atferd. Dette kan føre til at arbeidet med relasjoner til barn som viser andre former for utfordrende atferd ikke får samme prioritet som barn med utagerende atferd. Svakheten med dette er at relasjonsarbeidet blir mer overlatt til den enkelte voksnes tolkning og håndtering av ulike situasjoner. En felles forståelse vil ifølge Roland (2021) bidra til at barn møter voksne som responderer og reagerer ut fra en felles referanseramme (Roland, 2021, s.51).

Imidlertid viser assistene et tydelig felles språk på flere andre områder. Når det handler om foreldresamarbeid og den betydningen dette har for relasjonen mellom barn og voksne viser assistenes uttalelser en felles referanseramme, felles språk, rutiner og praksis. Det samme viser resultatene i forhold til voksenrollen, den voksnes ansvar i relasjoner med barn og den autoritative voksenstilen. Dette kan tolkes som at det på mange måter finnes en felles forståelse av hvordan assistene arbeider med å bygge gode relasjoner til barn. Samtidig kan det tolkes som at noen områder i forhold til arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd mangler noe i forhold til intersubjektivitet.

6. Oppsummering av hovedfunn og veien videre

Målet med denne studien har vært å bidra til å sette søkelyset på assistenter og deres relasjonelle arbeid med barn som viser utfordrende atferd. Jeg skal nå prøve å oppsummere hovedfunn og legge frem det jeg finner som interessant å ta med seg videre i praksisfeltet. Videre vil jeg legge frem muligheter og begrensninger som har bidratt til å påvirke resultatet i denne studien og si noe om hvor veien går videre.

6.1 Oppsummering av hovedfunn

Gjennom arbeidet med denne forskningen viser funn at assistene benytter flere metoder i arbeidet med å bygge gode relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Dette har gitt et lite innblikk i hvordan assistene jobber og deres tanker og refleksjoner om eget arbeid. Funn i denne studien viser at assistene har kompetanse og erfaring med relasjonsarbeid som på mange områder sammenfaller med det teorien ser på som gode tiltak og forbyggende arbeid relatert til relasjoner til barn som viser utfordrende atferd.

Samtidig viser funn at de fleste tiltak som blir benyttet er rettet mot hele barnegruppen. Årsaken til dette kan ha sammenheng med arbeidet som er rettet mot et inkluderende fellesskap i barnehagen. Imidlertid trenger ikke denne inkluderende kulturen i barnehagen være negativt for barn som viser utfordrende atferd. Som teori og tidligere forskning viser vil alle tiltak som er rettet mot kvaliteten på relasjonen mellom voksne og barn heve kvaliteten i barnehagen og bidra til bedre vilkår for utvikling for alle barn.

Oppsummert finner jeg følgende faktorer som kan være nyttig å drøfte i praksisfeltet når jeg nå har sett på assistenters arbeid med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd:

Utfordrende atferd er et vidt begrep og rommer mange former for atferd som utfordrer de ansatte i barnehagen. Funn i denne studien viser at assistene kjenner igjen tegn og årsaker spesielt knyttet til utagerende atferd. I forhold til innagerende atferd og de stille barna kommer det frem noe kunnskap og erfaringer. Videre er det aktuelt å se på hvilken kunnskap og kompetanse som finnes hos assistenter både når det gjelder årsaker til og kjennetegn på utfordrende atferd.

Som nevnt tidligere i oppgaven møter barn som av ulike grunner trenger ekstra ressurser i barnehagen assistenter uten spesialpedagogisk bakgrunn. Det som kan være interessant å ta med videre handler om hvor skal kunnskapen i barnehagen plasseres? Kan det forventes at assistenter skal ha kunnskap som dekker det spesialpedagogiske feltet?

Så lenge de tiltak og metoder som benyttes i barnehagen for å bygge gode relasjoner med barn dekker hele barnegruppen og har god effekt på relasjonen til barn som viser utfordrende atferd kan det hevdes at det arbeidet som gjøres i barnehagen er tilstrekkelig. Som rammeplanen uttrykker er det pedagogisk leder som har ansvaret for det pedagogiske arbeidet i barnehagen og dermed ansvar for å veilede assistenter i arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd.

Strukturkvalitet sammen med prosesskvalitet er avgjørende for kvaliteten i norske barnehager (Løken et al., 2024, s.133). Funn i studien viser at assistentene tilpasser strukturelle forhold som rutiner, overganger og bruk av ressurser til å bygge gode relasjoner med barn som viser utfordrende atferd.

Videre viser funn hvordan assistentenes kompetanse og kunnskap komplementeres av å benytte ressurser utenfra i systematisk veiledning. Det assistentene refererer til som kollegaveiledning er noe assistentene selv uttrykker å ha stor nytte av. De opplever dette som et nyttig verktøy knyttet direkte til arbeid med barn som viser utfordrende atferd. Denne formen for veiledning kan bidra til å heve kompetanse og kunnskap hos personalet.

De ansattes kompetanse er en av flere faktorer Løken et al. (2024) tar med i beregningen når de presenterer sine tiltak for å forbedre kvaliteten i norske barnehager (Løken et al., 2024, s.134). Gjennom systematisk profesjonsutvikling vil de heve prosesskvaliteten som videre vil bidra til å bedre kvalitet på relasjonen mellom barn og voksne (Løken et al., 2024, s.133). Med andre ord kan det være nyttig å se på strukturelle forhold for å bedre relasjonelle forhold.

Interaksjoner med god kvalitet er noe av det Bjørnstad og Os (2018) trekker frem i sin studie som avgjørende faktor i god kvalitet i barnehagen. Funn i denne studien viser at assistentene er opptatt av og bruker tid på kvaliteten i interaksjonene. Det som kan være nyttig å ta med seg videre og drøfte i praksisfeltet er hvordan tilrettelegging av gode interaksjoner kan fange opp de barna som ikke selv tar kontakt med voksne.

Et spørsmål som stadig dukker opp, handler om det spesialpedagogiske feltet. Gode interaksjoner er viktig for alle barn, men det er kanskje spesielt viktig å tenke på kvaliteten på interaksjoner mellom voksne og barn som viser utfordrende atferd. Som både Tremblay og Mead viser til, trenger barn gode rollemodeller som kan bidra til å regulere sterke følelser og gi barn gode indre arbeidsmodeller (Tremblay, 2010; Mead, 1934). Når det kommer til tiltak rettet mot det spesialpedagogiske feltet kan spørsmål knyttet til hvem er ansvarlig, hvem skal utføre tiltakene og hvem skal ha denne kunnskapen drøftes i praksisfeltet.

Intersubjektivitet legger grunnlaget for hvordan assistenter forstår barn, snakker med barn og responderer på barns handlinger med bakgrunn i en felles forståelse. Assistene i denne studien uttrykker selv at å reflektere sammen gjør at de blir bedre voksne i barnehagen. Dette kan handle om veiledning og møtevirksomheten som finnes i barnehagen i dag.

Som Roland (2021) beskriver er felles kompetanseutvikling avgjørende for intersubjektiviteten (Roland, 2021, s.51). Med andre ord har en felles forståelse betydning for hvordan assistene jobber med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd. Er det tilstrekkelig veiledning mellom pedagog og assistenter? Finnes det andre måter å videreformidle kunnskap og veilede de ansatte som møter barn som viser utfordrende atferd? På samme måte som Løken et al. (2024) stiller spørsmål med kompetansen blant de ansatte i barnehagen, viser resultatene i denne studien at assistene har ulike oppfatninger av hvordan utfordrende atferd kommer til uttrykk. For å etablere intersubjektivitet om arbeidet med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd er det nyttig å se på den felles kompetansen som finnes på området.

Inkluderingsbegrepet står sterkt i barnehagen. Rammeplanen er tydelig på at barnehagen skal være et inkluderende fellesskap der alle barn skal oppleve glede, lek, mestring og danning (kunnskapsdepartementet, 2017). Resultatene i denne studien viser at assistene er opptatt av å jobbe med gode relasjoner til alle barn. Dette innebærer en tenkemåte og en handlemåte som er rettet mot god kvalitet i relasjoner til alle barn. Utfordringen ligger i det spesialpedagogiske arbeidet som kreves når barn faller utenfor det allmennpedagogiske tilbudet i barnehagen. Har de ansatte den kompetansen og kunnskapen det kreves for å skape god kvalitet i relasjonen til alle barn? Er det god nok omsorg å være inkludert i et fellesskap for alle barn?

Noen ganger kan det være aktuelt for noen barn i kortere eller lengre perioder å jobbe systematisk og målrettet med et spesialpedagogisk tilbud. Hvordan skal dette tilbudet tilrettelegges, og hvem skal utføre arbeidet?

Assistentene i denne studien har mye god og relevant erfaring og kunnskap, men kan det forventes at de skal ha kunnskap som tilhører det spesialpedagogiske feltet?

Med andre ord kan det være nyttig å drøfte i praksisfeltet hvordan ressursene i barnehagen benyttes og fordeles på en måte som både bidrar til inkludering og ivaretar barns rett til spesialpedagogisk hjelp.

Noen avsluttende refleksjoner

I arbeidet med denne masteravhandlingen har jeg fått en dypere forståelse av det spesialpedagogiske feltet og det betydningsfulle arbeidet personalet i barnehagen bidrar med i forhold til barns muligheter. Denne studien har bidratt til at jeg har fått en bedre forståelse for den voksnes rolle i møte med barn som viser utfordrende atferd. Jeg har fått en bredere forståelse for hvordan kunnskap på det spesialpedagogiske feltet kan bidra til å se på årsaker bak barns atferd. Det at jeg valgte å intervju assistenter i studien gav meg mulighet til å få innsikt i deres tanker og refleksjoner, noe som er verdifullt for meg som leder og veileder. Videre har det åpnet opp noen spørsmål som for meg er verdifulle å ta med videre og drøfte i praksisfeltet. Behovet for å reflektere over egen praksis, ser ut til å være stort og kunnskap vil være nødvendig i arbeidet med god kvalitet i barnehagen for alle barn.

6.1 Muligheter og begrensninger

Denne formen for gruppeintervju har både positive og negative sider. Det vil alltid være en eller flere som styrer samtalen og dermed påvirker hva som blir drøftet. Svakheten er at det kan være informanter som sitter med kunnskap og kompetanse som ikke kommer like tydelig frem. Det positive er at informantene deler kunnskap og kommer med oppfølging på hverandres utsagn. Imidlertid kan dette styre samtalen slik at det blir mer fokus på noen tema enn på andre. Dette kan være medvirkende årsaker til hva som kommer frem av funn i forhold til hvordan assistenter arbeider med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd.

Andre årsaker kan ligge i arbeidet som er gjort med intervjuguide, forskers forforståelse og erfaring fra forskningsarbeid. Hvilke spørsmål som blir stilt og hvordan de er utformet vil selvsagt ha betydning for resultatet.

6.2 Videre forskning

Arbeid med relasjoner i barnehagen er et omfattende område å studere. Alle forskningsstudier innebærer at forsker må ta valg og gjøre avgrensninger. Flere fokusgrupper ville gitt et større utvalg av informanter og dermed et bredere perspektiv på tema. Dette ville igjen ført til bedre overførbarhet. Det finnes flere områder innenfor relasjonsarbeid som kunne vært nyttige å studere. Observasjoner i feltet kunne gitt innsikt i barnas opplevelse av assistenes arbeid med relasjoner. En kunne valgt å intervju foreldre for å få deres opplevelser av relasjonsarbeidet i barnehagen. For å få en dypere innsikt i hvordan assistenter arbeider med relasjoner til barn som viser utfordrende atferd kunne dybdeintervju sammen med feltobservasjoner gitt et mer omfattende resultat. Ny forskning på feltet vil gi økt innsikt og kunnskap i arbeidet med en gruppe barn som er i risiko for å falle utenfor og utvikle uheldige atferdsmønstre.

Litteraturliste

- Alvestad, M., Gjems, L., Myrvang, E., Storli, J.B., Tungeland, I.B.E., Velde, K.L. & Bjørnestad, E. (2019) *Kvalitet i barnehagen – Rapport nr.85*. Universitet i Stavanger
- Barnehageloven. (2020). Lov om barnehager (LOV-2022-06-40). Lovdata.
- <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Berg-Nielsen, T.S. (2010) *Følsom, formbar og uferdig: Epigenetikk, utvikling av hjernen og stressbarhet*. Kap 5 i E. Befring, I. Frønes og M-A Sørli: *Sårbare unge*. Gyldendal. (s. 75-85)
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression. It's Causes, Consequences and Control*. USA: McGraw-Hill, Inc.
- Befring, E. (2012). Forebygging - tidlig innsats til barns beste. I Bjørnsrud, Halvor & Nilsen, Sven (Ed.), *Tidlig innsats - bedre læring for alle?*. Cappelen Damm Akademisk. ISSN 9788202360931. p. 21–36.
- Bjørnestad, E. & Os, E. (2018) *Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R*, European Early Childhood Education Research Journal, 26:1, 111-127, DOI: 10.1080/1350293X.2018.1412051
- Bru, E. Idsøe, C. E. & Øverland, K. (2016). *Psykisk helse i skolen*. I Bru, E. Idsøe, C. E. & Øverland, K. (red.) *Psykisk helse i skolen*. (s.15-27). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ertesvåg, S.K. & Roland, P. (2013). *Ledelse av endringsarbeid i barnehagen*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Drugli, M.B. (2018a). *Emosjonell utvikling og tilknytning* (2.utg.). I Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen* (s. 49-77). Fagbokforlaget
- Drugli, M.B. (2018b). *Psykisk helse og psykiske vansker* (2.utg.). I Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen* (s. 219-240). Fagbokforlaget

- Drugli, M. B. (2012). *Relasjon lærer og elev - avgjørende for elevens trivsel og læring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Glaser, V., (2018). *Ulike psykologiske retninger og perspektiver* (2.utg.). I Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen* (s. 25-48). Fagbokforlaget
- Glaser, V., (2018). *Hjem og barnehage som helhet i barnets liv* (2.utg.). I Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen* (s. 241-258). Bergen: Fagbokforlaget
- Haug, P. (2014). *Inkludering*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Holland, H. (2013). *Varig atferdsendring hos barn – krever varig atferdsendring hos voksne*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2019). *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet.
- Løken, K.V., Sandsør, A.M. J., Bhuller, M., Drugli, M.B., Størksen, I, Leiulfsrud, H. & Torvik, F.A. (2024). *Et jevnere utdanningsløp – barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn*. Kunnskapsdepartementet.
- Mead, G.H. (1934). *Mind, self, and society*. Chicago: The University of Chicago Press.
- National Scientific Council on the Developing Child. (2010)
<https://harvardcenter.wpeninepowered.com/wp-content/uploads/2010/05/Early-Experiences-Can-Alter-Gene-Expression-and-Affect-Long-Term-Development.pdf>
- NESH (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene.
<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>

- Nordahl, T., Borås, B., Dyssegaard, C., Hennestad, B., Wang, M., Martinsen, J., ... Johansen, T. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging*. Fagbokforlaget.
- Ogden, T. (2022). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge* (2.utg.) Gyldendal Norsk Forlag AS
- Paulsen, E. & Bru, E. (2016). *De stille elevene*. I Bru, E. Idsøe, C. E. & Øverland, K. (red.) *Psykisk helse i skolen*. (28-44). Universitetsforlaget.
- Rimehaug, T. (2018). *Tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid for barn i risikozonen*(2.utg.). I Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen* (s. 339-352). Fagbokforlaget
- Roland, P. (2021). *Den autoritative voksenrollen i barnehage og skole*. Cappelen Damm AS.
- Roland, P. (2018). *Forebygging av aggresjon og mobbing i barnehagen* (2.utg.). I Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen* (s. 473-488). Fagbokforlaget
- Roland, P., Øverland, K. & Sørby-Byrkjedal, L.J. (2016). *Alvorlige atferdsvansker – forskning og tiltak relatert til skolekontekst*. I Bru, E. Idsøe, C. E. & Øverland, K. (red.) *Psykisk helse i skolen*. (156-175). Universitetsforlaget.
- Størksen, I. (2018). *Sosial utvikling* (2.utg.). I V. Glaser, I. Størksen & M. B. Drugli (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen: forskning og praksis*. (s. 74-105). Fagbokforlaget.
- Størksen, I. (2018). *Selvregulering* (2.utg.). I V. Glaser, I. Størksen & M. B. Drugli (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen: forskning og praksis*. (s. 189-202). Fagbokforlaget.
- Säljö, R. (2016). *Læring – en introduksjon til perspektiver og metaforer*. Cappelen Damm AS
- Tetzchner, Stephen von (2001). *Utviklingspsykologi: barne- og ungdomsalderen*. Gyldendal akademisk

Thagaard, T. (2019). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5.utg.).
Fagbokforlaget

Tholin, K. R. (2018). *Den betydningsfulle omsorgen* (2.utg.). I Glaser, V., Størksen, I. &
Drugli, M.B. (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. (s.203-218). Bergen:
Fagbokforlaget

Tremblay, R. E. (2010). Developmental Origins of Disruptive behavioral problems: the
“Original Sin” Hypothesis, Epigenetics and their consequences for prevention. *Journal
of Child Psychology and Psychiatry*, 51, 341-367.

Informert samtykke

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Relasjonen mellom voksne og barn med utfordrende atferd i barnehagen”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke i hvilken grad den voksne er opptatt av og har kompetanse på området som omhandler relasjonen mellom voksne og barn med utfordrende atferd. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Gjennom arbeidet med denne masteroppgaven ønsker jeg å sette søkelyset på den voksnes atferd og hvordan dette påvirker relasjonen til barn med utfordrende atferd. Jeg vil undersøke i hvilken grad den voksne er opptatt av og har kompetanse på området som omhandler relasjonen mellom voksne og barn med utfordrende atferd. Med bakgrunn i tidligere forskning og teoretisk perspektiv vil jeg drøfte relevansen av dette tema og hvilke refleksjoner de voksne har. Videre vil jeg se på hvordan dette sammenfaller med tidligere forskning og teoretiske perspektiver. Til slutt vil jeg oppsummere og konkludere med hvordan vi kan bruke dette til å jobbe videre med relasjonsarbeid i barnehagen. Studien kan bidra til gode refleksjoner, løfte frem holdninger og kunnskaper.

Dette arbeidet skal basere seg på innsamlet data som jeg får ved å benytte meg av kvalitativt forskningsintervju. 3 informanter blir invitert til å delta i et fokus gruppe intervju, det vil være 2-4 fokusgrupper. Det vil være fokus på refleksjoner, tanker og erfaringer informantene har om temaet, men med utgangspunkt i en intervjuguide. Resultatene skal basere seg på en tema-analyse av den innsamlede data. Jeg vil benytte meg av lydopptak i intervjusituasjonen som blir behandlet i Nvivo.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger er ansvarlig for prosjektet. Ida Holth Mathiesen er ansvarlig veileder for denne masteroppgaven.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget i denne studien er begrenset til barne- og ungdomsarbeidere/assistenter i barnehagen. Et viktig kriterium er at du har erfaringer med barn med utfordrende atferd. Jeg ønsker i denne masteroppgaven å sette søkelys på denne gruppen i barnehagen for å få frem refleksjoner og tanker fra assistenter som jobber direkte med barn med utfordrende atferd.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i dette studiet innebærer det at du deltar på et fokusgruppeintervju sammen med 2 andre. Intervjuet blir tatt opp på bånd og varer ca. 45-60 minutter. Alle informanter vil bli anonymisert i fremstillingen av innsamlet data. Innsamlet data vil bli oppbevart etter lovverk om oppbevaring av personopplysninger.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet vil bli oppbevart kryptert og innelåst. UiS, representert av Ida Holth Mathiesen, som er behandlingsansvarlig institusjon vil ha tilgang til datamaterialet. Deltakerne vil ikke bli gjenkjent i det endelige resultatet.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes mai 2024. Alt datamaterialet vil holdes kryptert og innelåst i henhold til personvernregelverket. Alt data vil bli slettet ved prosjektslutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Elisabeth Hjelle (student)
Email: elisabeth.okland@yahoo.no Tlf. 92288322
- Uis v/Ida Holth Mathiesen (Førsteamanuesis Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning)
Email: ida.h.mathiesen@uis.no Tlf. 51832801
- Personvernombud ved UiS: Rolf Jegervatn
Email: personvernombud@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Ida Holth Mathiesen

Student

Elisabeth Hjelle

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i fokusgruppe intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Introduksjon

Mitt navn er Elisabeth Hjelle, jeg er 46 år og har 2 voksne barn. Jeg har jobbet som assistent og pedagog i barnehage i over 20 år.

Gjennom arbeidet med denne masteroppgaven ønsker jeg å sette søkelyset på den assistenters tanker og erfaringer med forebyggende arbeid for å bygge gode relasjoner til barn med utfordrende atferd.

I løpet av denne time ønsker jeg at dere skal få muligheten til å reflektere sammen om forebyggende arbeid med relasjonen mellom voksne og barn og hvordan dere jobber med dette i barnehagen. Det skal være åpent for å komme med egne meninger og jeg skal ikke sette karakter eller dømme deres meninger. Jeg er interessert i å høre deres tanker og erfaringer. Alle som er med på intervjuet vil bli anonymisert.

Om Informantene

Hvor lenge har du jobbet som assistent?

Hvilken erfaring har du med utfordrende atferd hos barn? Hvilken bakgrunnskunnskap har du om utfordrende atferd hos barn? (utdanning)

Spørsmål:

1. Hva tenker dere på når jeg sier utfordrende atferd?
 - Er det noen typer atferd dere opplever som mer utfordrende?
 - Kom gjerne med eksempler
2. Hva skjer med deg når du møter et barn som utfordrer deg?
 - Er det noen situasjoner eller tidspunkt på dagen som er mer utfordrende?
 - Har dere noen fellestiltak for å håndtere utfordrende situasjoner?
 - Hvordan opplever dere at tiltakene fungerer?

3. Hva bringer vi som voksne med oss inn i relasjonen med barn?
 - Er det balanse mellom krav og omsorg fra de voksne?
 - Kan barna møte de forventingene de voksne har?
4. Alle barn kommer med ulikt utgangspunkt til barnehagen. Er det noe spesielt dere tenker barnehagen kan bidra med for å gi alle barn det beste utgangspunktet?
 - Har dere noen fellestiltak/strategier for å møte barns ulike behov?
 - Har dere en fellesstrategi for å møte ulike barns utfordringer? Kom gjerne med eksempler
5. Hvordan jobber dere med relasjonsarbeid i barnehagen?
 - Hvilken betydning vil du si det har å bygge gode relasjoner til barn?
 - I hvilken grad opplever du at personalgruppen på avdelingen har en felles forståelse av å bygge gode relasjoner?
 - Er det noe i strukturen og rammene til barnehagen som legger bedre til rette for relasjonsarbeid? Kom gjerne med eksempler
6. Hvordan er foreldresamarbeidet?
 - Har dere noen spesielle tiltak i forhold til foreldresamarbeid med barn med utfordrende atferd?
 - Opplever dere foreldresamarbeidet som annerledes

Avsluttende spørsmål:

1. Hva tenker du er viktige tiltak eller strategier som kan bidra til å øke bevisstheten blant de ansatte om hvordan de voksnes atferd påvirker relasjonen til barn med utfordrende atferd?
2. Hvordan mener du at barnehagen kan støtte de ansatte i å utvikle sin kunnskap og holdninger knyttet til relasjoner med barn med utfordrende atferd?
3. Har du noen andre tanker eller refleksjoner om temaet?

Meldeskjema for behandling av personopplysninger 20.05.2024, 12:32

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer	Vurderingstype	Dato
265287	Standard	22.11.2023

Tittel

Master i spesialpedagogikk - En kvalitativ studie av barnehageansattes refleksjoner om relasjonen mellom voksne og barn med utfordrende atferd.

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Stavanger / Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora / Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning

Prosjektansvarlig

Ida Holth Mathiesen

Student

Elisabeth Økland Hjelle

Prosjektperiode

10.11.2023 - 31.05.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.05.2024.

<https://meldeskjema.sikt.no/6502e43e-e3f1-49b7-a5c6-43caa1332678/vurdering> Side 1 av 2

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Vi har nå vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene.

TAUSHETSPLIKT

Forskningsdeltagerne har yrkesmessig taushetsplikt. De kan ikke dele taushetsbelagte opplysninger med forskningsprosjektet. Vi anbefaler at du minner dem på taushetsplikten. Merk at det ikke er nok å utelate navn ved omtale av elever, pasienter el. Vær forsiktig med bruk av eksempler og bakgrunnsopplysninger som tid, sted, kjønn og alder.

KOMMENTAR TIL INFORMASJONSSKRIVET

Du må i informasjonsskrivet tilføye kontaktopplysninger til personvernombudet ved UiS. Du trenger ikke å laste opp den oppdaterte versjonen i meldeskjemaet.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt og hvilke databehandlere du kan bruke. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.) .

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!